M. T. CICERONIS EPISTOLÆ QUÆDAM FACILIORES IN USUM...

Peter Selby, Marcus Tullius Cicero

E Libris J: Staunton

M. T. CICERONIS

ex Aulâ de Clare Cantab. 1754.

EPISTOLÆ

Quædam Faciliores

In Usum SCHOLARUM Selectæ

ET

Ad EDITIONUM optimas accuratissime expressæ.

Autore

P. SELBY, A.M. Scholæ Grammaticæ, in Christi Orphanotrophio apud Londinenses, PRÆCEPTORE.

PLINIUS SABINO Suo.

Neque enim eadem nostra conditio, quæ M. TULLII, *ad cujus Exemplum nos vocas. Illi enim & copiosissimum ingenium, & ingenio varietas rerum magnitudoque largissime suppetebat.* Lib. II. Epist. 2.

LONDINI,

Prostant apud B. MOTTE, S. BALLARD, & G. MEADOWS. MDCCXXVII.

Viris summo honore colendissimis

Dno Dno FRANCISCO FORBES
Equiti, Præsidi,

Dno Dno GEORGIO MERTTINS
Equiti, Thesaurario,

Cæterisque Dignissimis Christi Orphanotrophii GUBERNATORIBUS,

Hunc M. T. CICERONIS ad familiares epistolarum delectum, suorum laborum primitias, animi in illos gratissimi, & in scholam illorum favore huic demandatam fidelissimi, pignus, humillimo obsequio

Dat, dicat, dedicatque

Illis Addictissimus

Petrus Selby.

AD
LECTOREM.

DE Authore, quem tibi nunc in manus do, nihil eſt, Amice Lector, quod te præmonere debeam, nec de hac nova Epiſtolarum Selectarum editione pluribus, quam opus eſt, verbis te morabor. In qua ſuſcipienda juventutis ſcholaſticæ commodo inſervire cupiens, eas, quæ puritatem & perſpicuitatem ſermonis, itidemque materiæ dignitatem & familiaritatem exhibere mihi videntur, in hunc librum congeſſi, ut venuſtates Ciceroniani ſtyli & argumenti in hac cum familiaribus ſuis conſuetudine eodem labore perciperentur. In eum finem, ſuaſorias, hortatorias,

AD
LECTOREM.

DE Authore, quem tibi nunc in manus do, nihil est, Amice Lector, quod te præmonere debeam, nec de hac nova Epistolarum Selectarum editione pluribus, quam opus est, verbis te morabor. In qua suscipienda juventutis scholasticæ commodo inservire cupiens, eas, quæ puritatem & perspicuitatem sermonis, itidemque materiæ dignitatem & familiaritatem exhibere mihi videntur, in hunc librum congessi, ut venustates Ciceroniani styli & argumenti in hac cum familiaribus suis consuetudine eodem labore perciperentur. In eum finem, suasorias, hortatorias,

torias, congratulatorias, & consolatorias faciliori sermone & apertiore sensu sese juventutis captui explicantes maxima ex parte selegi, easque ad editionum optimas exegi, ut ad linguæ proprietatem & materiæ vim facilior pateret aditus. Et, ne quid ex Typographicis erratis obstaculum inferretur, summam curam adhibui, singulas paginas diligenter inspexi, & emendavi, ne qua sub prælo commissa errata legentis animum vel minima difficultate implicarent. Et si hac mei diligentia & judicio juvenibus quid profecero, temporis & laboris impensam non gravabor.

Epiſtolarum Ordo cum paginis quibus unaquæque indicatur.

AULO Trebonio, qui in tua Pag. 1
Quanquam me nomine 2
Gravi teſte privatus ſum 4
Rupæ ſtudium non defuit 5
Hæc negotia quomodo ſe habeant 7
Sera gratulatio reprehendi 9
Putareſne unquam accidere 12
Officium meum erga Rhodonem 14
Cum optatiſſimum nuntium 16
Si ipſa reſpublica tibi narrare 18
Cum & contra voluntatem 21
Vehementer te eſſe ſollicitum 22
Accipio excuſationem tuam 27
Etſi eo te adhuc conſilio 32
Neque monere te audeo 36
Etſi nihil novi, quod ad te 38
Plurimum valuiſſe apud me 39
Quærenti mihi jamdiu 41

Hominis

Hominis importuniſſimi 46
Literæ Q. fratris 47
Etſi ſtatueram nullas ad te literas 49
Si tu exercituſque valetis 51
Quantum meum ſtudium 54
Non oblivione amicitiæ noſtræ 58
Etſi egomet qui te conſolari cupio 62
Etſi ea perturbatio 64
Peto a te ne me putes 70
Superioribus literis benevolentia 72
Novi quod ad te ſcriberem 74
Quotieſcunque filium tuum video 79
Vereor ne deſideres officium 82
Quod tibi non tam celeriter 90
Cum eſſet mecum largus 94
Cum A. Cæcina tanta mihi 97
Dolabellam antea tantummodo 98
Etſi tali tuo tempore 100
Non ea res me deterruit 103
Scripſit ad me Cæſar 105
Ex tuis literis & Q. fratri 107
Miror cur me accuſes 109
Etſi quid ſcriberem 111
Mihi vero ad Nonas 113
Vel meo ipſius interitu 114
Gratulor Bajis noſtris 116
Etſi contentus eram 117

Sum-

Summum me ducem literæ 121
Et abfui proficiſcens 123
Cum ipſum Furnium vidi 126
Gratiſſimæ mihi tuæ literæ 129
Binas a te accepi literas 131
Quæ locutus eſt Furnius noſter 133
Plura tibi de meis conſiliis 136
Si cui forte videor diutius 138
Et ſi ſatis ex Furnio noſtro 142
Quanquam gratiarum actionem 144
In te & in collega 146
Nunquam mehercule, mi Cicero 147
Facere non poſſum 152
De meo ſtudio erga ſalutem 156
Quo in ſtatu ſimus cognoſcite 157
De tua fide & benevolentia 160
Si de tua in me voluntate 162
Lupus familiaris noſter 164
Eodem exemplo literæ 166
Lamia uno omnium 167
Dubitanti mihi 169
Auget tuus amicus 171
Quanto ſtudio dignitatem 173
Brevitas tuarum literarum 175
Grata mihi vehementer 176
Libentiſſime legi tuas literas 178
Caius Anicius familiaris meus 180

Ego nullum locum prætermitto 181
Non modo te, cui omnia 183
Caio Aviano Evandro 185
Aulum Fuſium unum ex meis 186
Si vales, bene eſt, ego quidem valeo 187
Alioi epiſtola communiter 190
Aſclapone Patrenſi, medico 192
Hagaſaretus Lariſſæus 193
C. Flavio, honeſto & ornato equite 194
Multos tibi commendem 195
Et literis multorum 196
Noli putare me ad quenquam 200
Accepi ab Ariſtocrito 203
Marcellum tuum, conſulem 206
Te & pietatis in tuos 207

ERRATA.

PAG. 47. Lin. 20. lege *fratris*. P. 69. Lin. 23. lege *excuſat*. P. 74. Lin. 4. lege γλαῦκ'. P. 98. Lin. 10. lege *Trebatio*. P. 101. Lin. 4. lege *familiariſſimis*. P. 109. Lin. 8. poſt idem dele *punctum*. P. 111. Lin. 16. lege *habebam*. P. 112. Lin. 18. lege γλαῦκ'.

LIBER

LIBER PRIMUS.

Ex LIBRO I. ad fam. EPIST. III.

ARGUMENTUM EPISTOLÆ.

Aulum Trebonium, amicum ſuum, ſplendidum equitem Romanum, ad Ciliciam navigantem Lentulo iſtius Provinciæ Proconſuli commendat.

M. T. C. *P. Lentulo* S. D.

AULO Trebonio, qui in tua provincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor valde familiariter. Is cum antea, ſemper & ſuo ſplendore, & noſtra cæterorumque amicorum commendatione gratiſſi-

mus in Provincia fuit; tum hoc tempore propter tuum in me amorem nostramque necessitudinem vehementer confidit his meis literis se apud te gratiorem fore; quæ ne spes eum fallat vehementer rogo te; commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam; in primisque ut quæ Titus Appius de ejus re decreverit, ea comprobes, omnibusque rebus eum ita tractes, ut intelligat meam commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

Ex Libro II. ad fam. Epist. I.

Argumentum.

Accusatus a Curione quod minus sæpe scriberet, excusationem affert cum officii sui commemoratione; deinde dolorem suum ex illius absentia, & ex ejusdem dignitate lætitiam narrat. Tunc ad laudem & virtutem hortatur, & commendat illi suam senectutem.

M. T. C. S. D. *C. Curioni.*

QUANQUAM me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo, tamen

tamen non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quam jucundum requiri: præsertim cum in quo accusabar, culpa vacarem; in quo autem desiderare te significabas meas literas, præ te ferres perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem & optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermisi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui literas non dederim. Etenim quis est tam scribendo impiger quam ego? A te vero bis terve summum & eas perbreves accepi. Quare si iniquus es in me judex, condemnabo eodem ego te crimine; sin me id facere noles, te mihi æquum præbere debebis. Sed de literis hactenus. Non enim vereor ne non scribendo te expleam; præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego te abfuisse tamdiu a nobis & dolui, quod carui fructu jucundissimæ consuetudinis; & lætor, quod absens omnia cum maxima dignitate es consecutus; quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondit. Breve est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit; tanta est

expectatio vel animi vel ingenii tui, ut ego te obsecrare obtestarique non dubitem, sic ad nos conformatus revertare, ut quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere ac tueri possis. Et, quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla unquam delebit oblivio, te rogo, ut memineris, quantæcunque tibi accessiones fient & fortunæ & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis atque amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, ut ætas nostra ingravescens, in amore atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. II.

ARGUMENTUM.

Consolatur Curionem in obitu patris, ac se illi parentis loco futurum pollicetur.

M. T. C. C. *Curioni* S. D.

GRAVI teste privatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo clari-

clarissimo viro; qui cum suis laudibus, tum vero te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quam e vita discederet. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium dii fortunent. Me certe habebis, cui & carus æque sis, & jucundus, ac fuisti patri.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. III.

ARGUMENTUM.

Excusat libertum Rupam, quia in funere patris munera populo non dederit, quod ei Curio mandaverat. Totum consilium de dandis muneribus improbat, & quia nihil expediant male affectæ reipublicæ, & quia divitias potius quam virtutem ostendant.

M. T. C. C. *Curioni* S. D.

RUPÆ studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine; sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam te absente fieri, quod ti-

bi, cùm veniſſes, non eſſet integrum. Æquidem quid ſentiam aut ſcribam ad te poſtea pluribus; aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramq; contra iſtam rationem, meam dicam; ut aut te in meam ſententiam adducam; aut certe teſtatum apud animum tuùm relinquam, quid ſenſerim; ut ſi quando (quod nolim) diſplicere tibi tuum conſilium cœperit, poſſis meum recordari. Brevi tamen ſic habeto, in eum ſtatum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quæ tibi natura, ſtudio, fortuna data ſunt, facilius omnia, quæ ſunt in republica ampliſſima, conſequi poſſis, quam muneribus: quorum neq; facultatem quiſquam admiratur, (eſt enim copiarum non virtutis) neque quiſquam eſt, quin ſatietate jam defeſſus ſit. Sed aliter, atque oſtenderam, facio; qui ingrediar ad explicandam rationem ſententiæ meæ. Quare omnem hanc diſputationem in adventum tuum differo. Summa ſcito in expectatione te eſſe, eaque a te expectari, quæ a ſumma virtute, ſummoq; ingenio expectanda ſunt: ad quæ ſi es, ut debes, paratus, (quod ita eſſe confido) pluri-

plurimis maximiſque muneribus & nos amicos, & cives tuos univerſos & rempublicam afficies. Illud profecto cognoſces, mihi te neque cariorem, neque jucundiorem eſſe quenquam.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. V.

ARGUMENTUM.

Rempublicam domeſticis malis laborare ſignificat, & Curioni gratulatur, quod Romæ non ſit, vel quia civiles miſerias non videat, vel quod ibi ſit, ubi magnam ex recte factis laudem conſequatur. Poſtremo hortatur eum ad ſuſcipiendam rempublicam ejus maxime patrocinio indigentem.

M. T. C. C. *Curioni* S. P. D.

HÆC negotia quomodo ſe habeant, ne epiſtola quidem narrare audeo. Tibi, etſi ubicunque es, (ut ſcripſi ad te antea) in eadem es navi, tamen quod abes gratulor; vel quia non vides ea quæ nos; vel quod excelſo & illuſtri

loco sita sit laus tua, in plurimorum & sociorum & civium conspectu; quæ ad nos nec obscuro nec vario sermone, sed & clarissima & una omnium voce perfertur. Unum illud nescio, gratulerne tibi, an timeam, quod mirabilis est expectatio reditus tui; non quo verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat, sed mehercule, ne, cum veneris, non habeas jam quod cures; ita sunt omnia jam debilitata & prope extincta. Sed hæc ipsa nescio rectene sint literis commissa: quare cætera cognosces ex aliis. Tu tamen, sive habes aliquam spem de republica, sive desperas, ea para, meditare, cogita, quæ esse in eo cive ac viro debent, qui sit rempublicam afflictam, & oppressam miseris temporibus ac perditis moribus, in veterem dignitatem ac libertatem vindicaturus.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. VII.

ARGUMENTUM.

Hanc scripsit in Cilicia, cum illius provinciæ proconsul esset Cicero; gratulatur Curioni de tribunatu plebis, hortatur ad boni civis officium, de sacerdotio Curionis quiddam interserit. Postremo rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad provinciæ administrationem patiatur.

M. T. C. *Proconsul.* C. C. *Tribuno Plebis.* S. D.

SERA gratulatio reprehendi non solet; præsertim si nulla negligentia prætermissa est; longe enim absum, audio sero. Sed tibi & gratulor, & ut sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto, teque hortor, ut omnia gubernes & moderere prudentia tua, ne te auferant aliorum consilia. Nemo est qui tibi sapientius suadere possit teipso, nunquam labere, si te audies. Non scribo hæc temere; cui scribam, video, novi ani-

animum, novi consilium tuum. Non vereor ne quid timide, ne quid stulte facias, si ea defendes quæ ipse recta esse senties. Quod in id reipublicæ tempus non incideris, sed veneris (judicio enim tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profecto vides, quanta vis in republica temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates; quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Sed amabo te, cura & cogita nihil novi, sed illud idem, quod initio scripsi; tecum loquere; & te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera. Alteri qui melius dare consilium possit, quam tu, non facile inveniri potest; tibi vero ipsi certe nemo melius dabit. Dii immortales! Cur ego non adsum, vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? Jam etsi hoc minime tibi deest, sed tamen efficeret magnitudo & vis amoris mei consilio te ut possem juvare. Scribam ad te plura alias. Paucis enim diebus eram missurus dome-

sticos

ſticos tabellarios; ut, quoniam ſane feliciter, & ex mea ſententia rempublicam geſſimus, unis literis totius æſtatis res geſtas ad ſenatum perſcriberem. De ſacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamque difficili in re atque cauſa, cognoſces ex iis literis quas Thraſoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te ſingulari, rogo atque oro, ne patiare quicquam mihi ad hanc provincialem moleſtiam temporis prorogari. Præſens tecum egi, cum te tribunum plebis iſto anno fore non putarem, itemque petivi ſæpius per literas, ſed tum quaſi a ſenatore nobiliſſimo, & adoleſcente gratioſiſſimo; nunc a tribuno plebis, & a Curione tribuno, non ut decernatur aliquid novi; quod ſolet eſſe difficilius; ſed ut ne quid novi decernatur; & ut ſenatuſconſultum & leges defendas; eaque mihi conditio maneat, qua profectus ſum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. XI.

ARGUMENTUM.

Suum declarat urbis desiderium, & pantheras ait non posse capi, quas Cœlius ædilis petierat, ut in suis ludis populo ostenderet.

M. T. C. *Imp.* M. COELIO *Ædili Curuli.* S. D.

PUTARESNE unquam accidere posse, ut mihi verba deessent, neque solum ista vestra oratoria, sed hæc etiam levia, nostratia? Desunt autem propter hanc causam, quod mirifice sum solicitus, quidnam de provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet urbis, incredibile meorum, atque imprimis tui; satietas autem provinciæ: vel quia videmur eam famam consecuti, ut non tam accessio quærenda, quam fortuna metuenda sit; vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui majora onera in republica sustinere & possim & soleam; vel quia belli magni

magni timor impendet, quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris, per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter; sed mira paucitas est: & eas, quæ sunt, valde aiunt queri, quod nihil cuiquam insidiarum in mea provincia, nisi sibi, fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra provincia decedere. Sed tamen sedulo fit, & in primis a Patisco. Quicquid erit, tibi erit, sed quid esset, plane nesciebamus. Mihi, mehercule, magnæ curæ est ædilitas tua, ipsa dies me admonebat; scripsi enim hæc ipsis megalensibus. Tu velim ad me de omni reipublicæ statu quam diligentissime perscribas. Ea enim certissima putabo, quæ ex te cognoro. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. XVIII.

ARGUMENTUM.

Lætitiam suam exponit quod ei grata esse intelligat officia sua, laudat ejus in administranda provincia clemen

mentiam & integritatem, ſuadet ut decedens præficiat provinciæ quæſtorem potius quam legatos.

M. T. C. *Imperator* Q. *Thermo Proprætori.* S. D.

OFFICIUM meum erga Rhodonem, cæteraque mea ſtudia, quæ tibi ac tuis præſtiti, tibi homini gratiſſimo grata eſſe vehementer gaudeo: mihique ſcito in dies majori curæ eſſe dignitatem tuam, quæ quidem a teipſo integritate & clementia tua ſic amplificata eſt, ut nihil addi poſſe videatur. Sed mihi magis magiſque quotidie de rationibus tuis cogitanti placet illud meum conſilium, quod initio Ariſtoni noſtro, ut ad me venit, oſtendi; graves te ſuſcepturum inimicitias, ſi adoleſcens potens & nobilis a te ignominia affectus eſſet; & hercle ſine dubio erit ignominia: Habes enim neminem honoris gradu ſuperiorem. Ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipſo vincit viros optimos, hominesque innocentiſſimos, legatos tuos, quod eſt quæſtor, & quæſtor tuus. Nocere tibi iratum ne-

neminem posse perspicio; sed tamen tres fratres summo loco natos, promtos, non indisertos, te nolo habere iratos, jure præsertim, quos video deinceps tribunos plebis per triennium fore. Tempora autem reipublicæ qualia futura sint quis scit? Mihi quidem turbulenta videntur fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunitios, præsertim cum sine cujusquam reprehensione quæstoriis legatis quæstorem possis anteferre? Qui si dignum se majoribus suis præbuerit (ut spero et opto) tua laus ex aliqua parte fuerit; sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar, quod in Ciliciam proficiscebar, existimavi me ad te oportere scribere. Tu quod egeris, id velim Dii approbent. Sed, si me audies, vitabis inimicitias, et posteritatis otio consules. Vale.

Ex

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. XIX.

ARGUMENTUM.

Ostendit aptiorem sibi quæstorem obtingere non potuisse, & hortatur ut maturet in provinciam venire antequam ipse decedat; pollicetur autem quæcunque ad eum ornandum conferre poterit.

M. T. C. *Imp.* C. COELIO *Lucii Filio.* S. P. D.

CUM optatissimum nuncium accepissem, te mihi quæstorem obtigisse, eo jucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses. Magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. Postea cum mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio de adventu tuo scriberetur, verebar ne id ita caderet, (quod etiam nunc vereor) ne ante quam tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem.

Accepi

Accepi autem a te missas literas in Cilicia, cum essem in castris, a. d 10. Cal. Quintiles, scriptas humanissime, quibus facile & officium & ingenium tuum perspici posset. Sed neque unde, neque quo die datæ essent, aut quo tempore te expectarem, significabant; nec is, qui attulerat, a te acceperat, ut ex eo scirem quo ex loco aut quo tempore essent datæ. Quæ cum essent incerta, existimavi tamen esse faciendum, ut ad te statores meos & lictores cum literis mitterem; quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quam primum veneris. Nam quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi (ut scis) maxime necessarius, quod item consul Virginius propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissime scripsit, valet id quidem apud me multum, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio; sed tuæ literæ, de tua præsertim dignitate, & de nostra conjunctione, maximi sunt apud me ponderis. Mihi quæstor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem

brem quæcunque a me ornamenta ad te proficiſcentur; elaborabo ut omnes intelligant, a me habitam eſſe rationem tuæ majorumque dignitatis. Sed id facilius conſequar, ſi ad me in Ciliciam veneris: quod ego & mea & reipublicæ & maxime intereſſe tua arbitror. Vale.

Ex III. LIBRO ad *Appium Claudium Pulchrum* EPIST. I.

ARGUMENTUM.

Hanc epiſtolam Phaniæ, Appii liberto dedit, ejuſque brevitatem excuſat, quod a liberto prudentiſſimo ac diligentiſſimo poſſet Appius omnem reipublicæ ſtatum optime cognoſcere. Suam in Appium benevolentiam declarat, & Valerium juriſconſultum non ſine joco commendat.

M.T.C. *Appio Pulchro Imp.* S.P.D.

SI ipſa reſpublica tibi narrare poſſet, quomodo ſeſe haberet, non facilius ex ea cognoſcere poſſes, quam ex liberto tuo Phania: Ita eſt homo non modo

do prudens, verum etiam (quod vidi) curioſus; quapropter ille tibi omnia explanabit. Id & ad brevitatem eſt aptius, & ad reliquas res providentius. De mea autem benevolentia erga te, etſi potes ex eodem Phania cognoſcere, tamen videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi perſuade, cariſſimum te mihi eſſe, cum propter multas ſuavitates ingenii, officii, humanitatis tuæ; tum quod ex tuis literis & ex multorum ſermonibus intelligo, omnia, quæ a me profecta ſunt in te, tibi accidiſſe gratiſſima. Quod cum ita ſit, perficiam profecto, ut longi temporis uſuram, qua caruimus intermiſſa noſtra conſuetudine & gratia, crebritate & magnitudine officiorum meorum ſarciam. Idque me (quoniam tu ita vis) puto non invita Minerva eſſe facturum; quam quidem ego, ſi forte de tuis ſumſero, non ſolum Pallada ſed etiam Appiada nominabo. Cilix libertus tuus, antea mihi minus fuit notus: ſed ut mihi reddidit a te literas, plenas & amoris & officii, mirifice ipſe ſuo ſermone ſubſecutus eſt humanitatem literarum tuarum. Jucunda mihi ejus ora-

oratio fuit, cum de animo tuo, de ſermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. Quid quæris? Biduo factus eſt mihi familiaris, ita tamen ut Phaniam valde ſim deſideraturus; quem cum Romam remittes (quod, ut putabamus, celeriter eras facturus) omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me voles, mandata des velim. Lucium Valerium juriſconſultum valde tibi commendo, ſed ita etiam, ſi non eſt juriſconſultus. Melius enim ei cavere volo, quam ipſe aliis ſolet. Valde hominem diligo, eſt ex meis domeſticis atque intimis familiaribus; omnino tibi agit gratias; ſed idem ſcribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, etiam atque etiam rogo. Vale.

Ex eodem LIBRO ad *Appium* EPIST. II.

ARGUMENTUM.

Cum eſſet Appii ſucceſſor in Ciliciæ adminiſtratione creatus, rogat eum, ut

ut provinciam ſibi quam maxime aptam explicatamque tradat, quo ſit ei, cum ſucceſſerit, facilior & commodior adminiſtrandi ratio.

M. T. C. *Proconſul Appio Pulchro Imperatori* S. P. D.

CUM & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidiſſet, ut mihi cum imperio in provinciam proficiſci neceſſe eſſet, in multis & variis moleſtiis, cogitationibuſque meis, hæc una conſolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego ſum, quiſquam poſſet ſuccedere, neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam explicatamque tradere. Quod ſi tu quoque eandem de mea voluntate erga te ſpem habes, ea te profecto nunquam fallet. A te maximo opere, pro noſtra ſumma conjunctione, tuaque ſingulari humanitate, etiam atque etiam quæſo & peto, ut, quibuſcunque rebus poteris (poteris autem plurimis) proſpicias, & conſulas rationibus meis. Vides

Vides ex Senatus consulto provinciam esse habendam; Si eam (quod quidem facere potueris) quam expeditissimam mihi tradideris, facilior erit mihi quasi decursus mei temporis. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est; ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri nostra amicitia pateretur, aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis a te provisum esse intellexero, magnam te ex eo & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

Ex LIBRO IV. ad fam. EPIST. III.

ARGUMENTUM.

Sulpicium, Achaiæ a Cæsare præpositum, consolatur in dolore, quem ex reipublicæ calamitate capiebat.

M. T. C. *Servio Sulpicio.* S. D.

VEhementer te esse sollicitum, & in communibus miseriis præcipuo

puo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. Quod quanquam minime miror, & meum quodammodo agnosco, doleo tamen, te sapientia præditum prope singulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini concedo, qui majorem ex pernicie & peste reipublicæ molestiam traxerit, tamen multa jam consolantur, maximeque conscientia consiliorum meorum. Multo enim ante, tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram; neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis monente & denunciante te. Etsi enim absfui magnam partem consulatus tui, tamen & absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cavendo & prædicendo sententia; & ipse affui primis temporibus tui consulatus, cum accuratissime monuisti senatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut & illa timerent, quæ meminissent, & scirent, cum superiores, tali exemplo antea in republica cognito, tam crudeles fuissent, quicunque postea

ſtea rempublicam oppreſſiſſet armis, multo intolerabiliorem futurum. Nam quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt & quaſi afferunt de ſuo. Quare meminiſſe debes, eos, qui autoritatem & conſilium tuum non ſunt ſecuti, ſua ſtultitia occidiſſe, cum tua prudentia ſalvi eſſe potuiſſent. Dices, Quid me iſta res conſolatur in tantis tenebris & quaſi perpetuis reipublicæ? Eſt omnino vix conſolabilis dolor, tanta eſt omnium rerum amiſſio & deſperatio recuperandi. Sed tamen & Cæſar ipſe ita de te judicat, & omnes cives ſic exiſtimant, quaſi lumen aliquod, extinctis cæteris, elucere ſanctitatem & prudentiam & dignitatem tuam. Hæc tibi ad levandas moleſtias magna eſſe debent. Quod autem a tuis abes, id eo levius ferendum eſt, quod eodem tempore a multis & magnis moleſtiis abes; quas ad te omnes perſcriberem, niſi vererer, ne ea cognoſceres abſens, quæ quia non vides, mihi videris meliore eſſe conditione, quam nos qui videmus. Hactenus exiſtimo

existimo nostram consolationem recte adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres de iis rebus, quibus levari possent molestiæ tuæ. Reliqua sunt in te ipso, neque mihi ignota, nec minima solatia, & (ut quidem ego sentio) multo maxima; quæ ego experiens quotidie, sic probo ut ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis memoria teneo summe omnium doctrinarum studiosum fuisse, omniaque, quæ a sapientissimis ad bene vivendum tradita essent, summo studio curaque didicisse; quæ quidem vel optimis rebus & usui & delectationi esse possent, his vero temporibus habemus nihil aliud in quo acquiescamus. Nihil faciam insolenter; neque te, tali vel scientia vel natura præditum, hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus ætatis studium tuum dedisti; tantum dicam, quod te spero approbaturum, me, posteaquam illi arti, cui studueram, nihil esse loci neque in curia neque in foro viderem, omnem meam curam atque operam ad philosophiam contulisse. Tuæ sci-

entiæ excellenti ac singulari, non multo plus, quam nostræ, relictum est loci. Quare non equidem te moneo, sed mihi ita persuasi, te quoque in iisdem versari rebus, quæ, etiam si minus prodessent, animum tamen a sollicitudine abducerent. Servius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisque hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, ut excellat. A me vero sic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini; mihique ab eo gratia refertur; in quo ille existimat, quod facile appareat, cum me colat et observet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. IV.

ARGUMENTUM.

Excusanti Sulpicio quod sæpius uno exemplo literas misisset, culpamque conferenti tum in eorum, qui eas acciperent, negligentiam aut improbitatem, tum in orationis inopiam, qua ipse laboraret, respondet Cicero,

pr i mam

primam excusationis partem sibi probari, alteram omnino falsam videri, laudat enim Sulpicii scripta, eorumque subtilitatem & elegantiam anteponit; causas probat, quibus Achaiæ administrandæ curam non recusarit. Narrat Senatus Officium suppliciter de reditu Marcelli Cæsarem rogantis, quo impetrato, gratias a se Cæsari actas esse demonstrat et defendit. De suo Philosophiæ studio ejusque fructu, de Servii filii probitate ac docrina, de rebus urbanis & de Cæsare quædam addit, & eum esse statum reipublicæ significat, ut ea, quæ Romæ fiant, audire sit optabilius quam videre.

M. T. C. *Servio Sulpicio.* S. D.

ACcipio excusationem tuam, qua usus es, cur sæpius ad me literas uno exemplo dedisses; sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia aut improbitate eorum qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos per-

ferantur; illam partem excuſationis, qua te ſcribis orationis paupertate (ſic enim appellas) iiſdem verbis epiſtolas ſæpius mittere, nec agnoſco, nec probo. Et ego ipſe, quem tu per jocum (ſic enim accipio) divitias orationis habere dicis, me non eſſe verborum admodum inopem agnoſco (* εἰρωνεύεσθαι enim non neceſſe eſt) ſed tamen idem (nec hoc † εἰρωνευόμενος) facile cedo tuorum ſcriptorum ſubtilitati & elegantiæ. Conſilium tuum, quo te uſum ſcribis hoc Achaicum negotium non recuſaviſſe, cum ſemper probaviſſem, tum multo magis probavi lectis tuis proximis literis. Omnes enim cauſæ, quas commemoras, juſtiſſimæ ſunt, tuaque & authoritate & prudentia digniſſimæ. Quod aliter cecidiſſe rem exiſtimas, atque opinatus ſis, id tibi nullo modo aſſentior. Sed quia tanta perturbatio & confuſio eſt rerum; ita perculſa & proſtrata fædiſſimo bello jacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipſe ſit, miſerrimus eſſe videatur; propterea & tui te conſilii pœnitet, & nos, qui do-

* diſſimulare. † diſſimulans.

mi

mi ſumus, tibi beati videamur; at contra, nobis, non tu quidem vacuus moleſtiis, ſed præ nobis beatus. Atque hoc ipſo melior eſt tua quam noſtra conditio, quod tu, quid doleat, ſcribere audes, nos ne id quidem tuto poſſumus; nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, ſed ipſius victoriæ, quæ civilibus bellis ſemper eſt inſolens. Uno te vicimus, quod de Marcelli, Collegæ tui, ſalute paulo ante quam tu cognovimus; etiam mehercule, quod quemadmodum ea res ageretur vidimus. Nam ſic fac exiſtimes; poſt has miſerias, id eſt poſtquam armis diſceptari cœptum eſt de jure publico, nihil eſſe actum aliud cum dignitate. Nam & ipſe Cæſar accuſata acerbitate Marcelli (ſic enim appellabat) laudataque honorificentiſſime & æquitate tua & prudentia, repente præter ſpem dixit, ſe Senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem cauſa, non negaturum. Fecerat autem hoc Senatus, ut, cum a Lucio Piſone mentio eſſet facta de Marcello, & cum C. Marcellus ſe ad Cæſaris pedes abjeciſſet, cunctus con-

ſurgeret, & ad Cæſarem ſupplex accederet. Noli quærere; ita mihi pulcher hic dies viſus eſt, ut ſpeciem aliquam viderer videre quaſi reviviſcentis reipublicæ. Itaque cum omnes ante me rogati gratias Cæſari egiſſent, præter Volcatium, (is enim, ſi eo loco eſſet, negavit ſe facturum fuiſſe) ego rogatus mutavi meum conſilium. Nam ſtatueram, non mehercule inertia, ſed deſiderio priſtinæ dignitatis, in perpetuum tacere. Fregit hoc meum conſilium, & Cæſaris magnitudo animi, & Senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Cæſari gratias, meque metuo ne etiam in cæteris rebus honeſto otio privarim; quod erat unicum ſolatium in malis. Sed tamen quoniam effugi ejus offenſionem, qui fortaſſe arbitraretur, me hanc rempublicam non putare, ſi perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modum, ut & illius voluntati & meis ſtudiis ſerviam. Nam etſi a prima ætate omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime philoſophia delectavit, tamen hoc ſtudium quotidie ingraveſcit, credo & ætatis matu-

maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum molestiis possit; a quo studio te abduci negotiis, intelligo ex tuis literis; sed tamen aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus, vel potius noster, summa me observantia colit; cujus ego cum omni probitate, summaque virtute, tum studiis doctrinaque delector. Is mecum sæpe de tua mansione aut decessione comunicat. Adhuc in hac sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime Cæsar velle videatur. Res sunt ejusmodi, ut, si Romæ sis, nihil te, præter tuos, delectare possit. De reliquis nihil melius ipso est. Cæteri & cætera ejusmodi, ut si alterutrum necesse sit, audire ea malis quam videre. Hoc nostrum consilium nobis minime jucundum est, qui te videre cupimus, sed consulimus tibi. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. VII.

ARGUMENTUM.

Suadet, ut exulandi consilium abjiciat, & in patriam suam redeat; id Cæsarem facile concessurum; id optare ipsius fratrem; id ipsam rempublicam; id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

M. T. C. *M. Marcello* S. D.

ETSI eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, (non quin ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo) tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me benevolentia, quæ mihi jam a pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem a dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multo ante videris, qui con-

consulatum magnificentissime atque optime gesseris, præclare memini. Sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cnæi Pompeii, nec genus exercitus probare, semperque summe diffidere. Qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis, & ego id semper egi, ne interessem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, authoritate, causa, quæ erant in nobis superiora; sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur, aut, si vinci dignitas non potest, fracti certe & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem: ostendistique, sapientem & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema libenter non persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum co-

nati sunt, & se in Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor, a plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium, a multis, etiam magni ac fortis animi judicatum. Sed habet ista ratio, ut mihi quidem videtur, quendam modum: præsertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cum appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen si jam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quam ea, quæ nolles, videre; tamen id cogitare deberes, ubicunque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate: qui si facile passurus esset, te carentem patria & fortunis tuis quiete & libere vivere;

vivere; cogitandum tibi tamen esset, Romæne & domi tuæ, cujusmodi res esset, an Mytilenis aut Rhodi malles vivere. Sed cum ita late pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit, nonne mavis sine periculo domi tuæ esse, quam cum periculo alienæ? Equidem, etiam si oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quam in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna pro tuis maximis clarissimisque virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit; propterea quod neque is, qui tenet rempublicam, patietur, neque ipsa respublica; tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Hi autem qui essent auderem scribere, nisi te intelligere considerem. Hic te unius solicitudines, unius etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur; nos cura

&

& dolore proximi ſumus; precibus tardiores, quod jus adeundi, cum ipſi deprecatore eguerimus, non habemus. Gratia tantum poſſumus, quantum victi. Sed tamen conſilio, ſtudio, Marcello non deſumus. A tuis reliquis non adhibemur; ad omnia parati ſumus. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. VIII.

ARGUMENTUM.

Laudat Marcelli prudentiam & Fortitudinem, eique perſuadet, ut omnino, quicunque ſtatus reipublicæ ſit, in patriam redeat.

M. T. C. *M. Marcello.* S. D.

NEQUE monere te audeo, præſtanti prudentia virum, nec confirmare, maximi animi hominem, unumque fortiſſimum; conſolari vero nullo modo. Nam ſi ea, quæ acciderunt, ita fers, ut audio, gratulari magis virtuti debeo, quam conſolari dolo-

dolorem tuum. Sin te tanta mala reipublicæ frangunt; non ita abundo ingenio, ut te consoler, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum præbeam, præstemque, ut ad omnia, quæ tui velint, ita adsim præsto, ut me non solum omnia debere tua causa, sed ea quoque etiam quæ non possum, putem. Illud tamen vel tu me monuisse vel censuisse puta, vel propter benevolentiam tacere non potuisse; ut, quod ego facio, tu quoque animum inducas; si sit aliqua respublica, in ea te esse oportere, judicio omnium reque principem, necessitate cedentem tempori; sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exulandum locum. Si enim libertatem sequimur; qui locus hoc dominatu vacat? Sin qualemcunque locum, qui est domestica sede jucundior? Sed mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, favet ingeniis; nobilitatem vero & dignitatem hominum, quantum ei res & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura quam statueram. Redeo ergo ad unum illud,

illud, me tuum fore cum tuis, ſi modo erunt tui. Sin minus, me certe in omnibus rebus ſatis noſtræ conjunctioni, amorique facturum. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. X.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut reditum maturet, quia id ad rem ejus familiarem valde pertineat.

M. T. C. *M. Marcello.* S. D.

ETSI nihil novi, quod ad te ſcriberem, habebam, magiſque literas tuas jam expectare incipiebam, vel te potius ipſum; tamen, cum Theophilus proficiſceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur, ut quam primum venias; venies enim, mihi crede, expectatus, neque ſolum nobis, id eſt tuis, ſed prorſus omnibus. Venit enim mihi in mentem, ſubvereri interdum, ne te delectet tarda deceſſio. Quod ſi nullum haberes ſenſum, niſi ocu-

oculorum, prorſus tibi ignoſcerem, ſi quoſdam nolles videre. Sed cum leviora non eſſent, quæ audirentur, quam quæ viderentur, ſuſpicarer autem, multum intereſſe rei familiaris tuæ, te quamprimum venire, idque in omnes partes valere, putavi ea de re te eſſe admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, oſtendi, reliqua tu pro tua prudentia conſiderabis; me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiorem facias. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. XI.

ARGUMENTUM.

Significat ſe in patriam rediturum commotum conſilio, & authoritate Ciceronis.

M. Marcellus. M. Ciceroni. S. D.

PLurimum valuiſſe apud me tuam ſemper authoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes exiſtimare. Cum mihi C. Marcellus

cellus, frater amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque obsecraret, non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum literis, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta vestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua, etsi est mihi probatissima, quod ab optimo sit animo; tamen hoc mihi multo jucundius est & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum ac necessariorum qui vere mei saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque mihi benevolentiam præstitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facile & æquo animo carebam. Hoc vero ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna, quisquam vivere possit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu vero ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. XIII.

ARGUMENTUM.

Exulantem Nigidium ſpe reditus conſolans, ſuam illi operam, ſuumque officium pollicetur; præterea rem omnem familiarem, in extremo hortatur, ut bono animo fortique ſit in utramque partem.

M. T. C. *P. Nigidio Figulo.* S. D.

QUærenti mihi jamdiu, quid ad te potiſſimum ſcriberem, non modo certe res nulla, ſed ne genus quidem literarum uſitatum veniebat in mentem. Unam enim partem, & conſuetudinem earum epiſtolarum, quibus, ſecundis rebus, uti ſolebamus, tempus eripuerat, perfeceratque fortuna, ne quid tale ſcribere poſſem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triſte quoddam & miſerum, & his temporibus conſentaneum genus literarum. Id quoque deficiebat me, in quo debebat eſſe promiſſio aux-

auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat, ipse enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam, sæpiusque mihi veniebat in mentem queri, quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem. Quanquam enim nulla meipsum privatim pepulit insignis injuria; nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Cæsar detulerit; tamen nihilominus eis conficior curis, ut ipsum, quod maneam in vita, peccare me existimem; careo enim cum familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga; tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis conciliaret per me quondam te socio defensa respublica, versorque in eorum naufragiis, & bonorum direptionibus; nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam video, quo nihil est accerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adjutoribus illud incendium extinximus; &, in qua urbe modo gratia, authoritate, gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus.

Ob-

Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem; sed ea plus non potest, quam vis & mutatio omnium rerum atque temporum. Itaque orbus iis rebus omnibus, quibus & natura me & voluntas, & consuetudo assuefecerat; cum cæteris, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo. Natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem; &, qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est literarum genus. Reliquum est, ut consoler, & afferam rationes, quibus te a molestiis coner abducere. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si unquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti & sapienti

enti homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid ſtudia, quid artes, quibus a pueritia floruiſti, a te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere & ſentire, quia ſum Romæ, & quia curo attendoque, poſſum, id tibi affirmo, te in iſtis moleſtiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum; in iis autem, in quibus etiam nos ſumus, fortaſſe ſemper fore. Videor mihi perſpicere primum ipſius animum, qui plurimum poteſt, propenſum ad ſalutem tuam. Non ſcribo temere. Quo minus familiaris ſum, hoc ſum ad inveſtigandum curioſior. Quo facilius, quibus eſt iratior, reſpondere triſtius poſſit, hoc eſt adhuc tardior ad te moleſtia liberandum. Familiares vero ejus, & ii quidem, qui illi jucundiſſimi ſunt, mirabiliter de te & loquuntur, & ſentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius conſenſus omnium; etiam illa, quæ minimum nunc quidem poteſt, ſed poſſit neceſſe eſt, reſpublica, quaſcunque vires habebit, ab iis ipſis, qui-

quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primo omiſeram. Nam & complectar ejus familiariſſimos, qui me admodum diligunt, multumque mecum ſunt; & in ipſius conſuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clauſit, inſinuabo; & certe omnes vias perſequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire poſſe. In hoc toto genere plura faciam, quam ſcribere audeo. Cætera, quæ tibi a multis prompta eſſe certo ſcio, a me ſunt paratiſſima; nihil in re familiari mea eſt, quod ego meum malim eſſe, quam tuum. Hac de re, & de genere hoc toto, hoc ſcribo parcius, quod te (id quod ipſe confido) ſperare malo eſſe uſurum tuis. Extremum illud eſt, ut te orem & obſecrem, animo ut maximo ſis; nec ea ſolum memineris, quæ ab aliis magnis viris accepiſti, ſed illa etiam, quæ ipſe ingenio, ſtudioque peperiſti. Quæ ſi colliges, & ſperabis omnia optime, &, quæ accident, qualiacunque erunt, ſapi-

pienter feres. Sed hæc tu melius, vel optime omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, ſtudioſiſſime omnia diligentiſſimeque curabo; tuorumque triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſervabo. Vale.

EX LIBRO V. ad fam. EPIST. III.

ARGUMENTUM.

Scribit, a ſe fratrem ſuum, aſſidue Ciceroni obtrectantem, deſpici, Ciceronem autem, qui ſuam in cum benevolentiam officiis declararat, fratris loco diligi, de provinciæ rationibus ad Lollium ſe literas dediſſe; amoris conſervationem petit in extremo.

Q. *Metellus Nepos.* M.T.C. S.D.

HOminis importuniſſimi contumeliæ, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officiis leniuntur; & ut ſunt leves ab homine

mine ejusmodi, a me despiciuntur; libenterque, commutata persona, te mihi fratris loco esse duco. De illo ne meminisse quidem volo, tametsi bis eum invitum servavi. De meis rebus, ne vobis multitudine literarum molestior essem, ad Lollium perscripsi; de rationibus provinciæ quid vellem fieri, ut is vos doceret & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. IV.

ARGUMENTUM.

Studium & auxilium Metelli Nepotis, consulatum gerentis, exul implorat, seque non immemorem beneficii futurum confirmat.

M. T. C. Q. *Metello Nepoti Cons.* S. D.

LITERÆ Q. Fratis, & T. Pomponii, necessarii mei, tantum spei dederant, ut in te non minus auxilii, quam in tuo Collega mihi con-

conſtitutum fuerit. Itaque ad te literas ſtatim miſi; per quas, ut fortuna poſtulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Poſtea mihi non tam meorum literæ, quam ſermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum ſignificabant; quæ res fecit, ut tibi literis obſtrepere non auderem. Nunc mihi Quintus frater meus mitiſſimam tuam orationem, quam in Senatu habuiſſes, perſcripſit; qua inductus, ad te ſcribere ſum conatus, & abs te, quantum tua fert voluntas, peto quæſoque, ut tuos mecum ſerves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu tuas inimicitias ut reipublicæ donares, te viciſti; alienas ut contra rempublicam confirmes, adduceris? Quod ſi mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua poteſtate tibi confirmo. Sin mihi neque magiſtratum, neque ſenatum, neque populum auxiliari, propter eam vim, quæ me cum republica vicit, licuerit, vide ne cum velis

velis revocare tempus omnium ſervandorum, cum, qui ſervetur, non erit, non poſſis. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. V.

ARGUMENTUM.

Omnia benevoli animi ſigna in Antonium a ſe eſſe profecta, nullam ab illo relatam gratiam, oſtendit, quod ſi gratum cognoverit, ſe non eſſe ei defuturum, deinde Atticum illi commendat.

M. T. C. *C. Antonio.* M. F. *Imp.* S. D.

ETSI ſtatueram nullas ad te literas mittere, niſi commendatitias; (non quod eas intelligerem ſatis apud te valere, ſed ne iis, qui me rogarent, aliquid de noſtra conjunctione imminutum eſſe oſtenderem) tamen cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te ſtudiorum & officiorum maxime conſcius, tui cupidus, noſtri amantiſſimus, ad te proficiſceretur, aliquid mihi ſcribendum

bendum putavi; præsertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat; omnia enim a me in te profecta sunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. Pro iis rebus nullam mihi relatam esse gratiam tu es optimus testis. Contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audivi; nam comperisse me, non audeo dicere, ne forte id ipsum verbum ponam, quod abs te faciunt falso in me solere conferri. Sed ea, quæ ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quam ex meis literis, cognoscere. Meus in te animus, quam singulari officio fuerit, & Senatus & populus Romanus testis est. Tu quam gratus erga me fueris, ipse existimare potes; quantum mihi debeas, cæteri existiment. Ego quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia. Sed reliqua, mihi crede, multo majus meum studium, majoremque gravitatem & laborem desiderant. Quæ ego si non pro-

profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo; sin autem ingrata esse sentiam, non committam, ut tibi ipse insanire videar. Ea quæ sunt, & cujusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere, atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quanquam ipsius causa confido te facturum esse omnia; tamen abs te hoc petam, ut siquid in te residet amoris erga me, id omne in Pomponii negotio ostendas. Hoc mihi nihil gratius facere potes. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. VII.

ARGUMENTUM.

Leviter expostulat, quod Pompeius sibi de oppressa Catilinæ conjuratione non esset pro rei magnitudine literis gratulatus.

M. T. M. F. *Cicero.* S. D. *Cn. Pompeio. Cn. F. magno Imp.*

SI tu exercitusque valetis, bene est. Ex literis tuis quas publice misisti,

cepi una cum omnibus incredibilem voluptatem. Tantam enim ſpem otii oſtendiſti, quantam ego ſemper omnibus, te uno fretus, pollicebar. Sed hoc ſcito, tuos veteres hoſtes, novos amicos, vehementer literis perculſos, atque ex magna ſpe deturbatos, jacere. Ad me autem literas quas miſiſti, quanquam exiguam ſignificationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi ſcito jucundas fuiſſe. Nulla enim re tam lætari ſoleo, quam meorum officiorum conſcientia; quibus ſi quando non mutuo reſpondetur, apud me plus officii reſidere facillime patior. Illud non dubito, quin, ſi te mea ſumma erga te ſtudia parum mihi adjunxerint, Reſpublica nos inter nos conciliatura, conjunCturaque ſit. Ac, ne ignores, quid ego in tuis literis deſiderarim; ſcribam aperte, ſicut & mea natura & noſtra amicitia poſtulat. Res eas geſſi, quarum aliquam in tuis literis, & noſtræ neceſſitudinis & reibublicæ cauſa, gratulationem expectavi; quam ego abs te prætermiſſam eſſe arbitror, quod verebare ne cujus animum offenderes. Sed

ſcito

ſcito ea, quæ nos pro ſalute patriæ geſſimus, orbis terræ judicio ac teſtimonio comprobari. Quæ, cum veneris, tanto conſilio, tantaque animi magnitudine a me geſta eſſe cognoſces, ut tibi multo majori quam Africanus fuit, me non multo minorem quam Lælium, facile & in republica & in amicitia adjunctum eſſe patiare. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. VIII.

ARGUMENTUM.

Officium ſuum, quam ſtudioſe Craſſi dignitatem in ſenatu defenderit, prædicat, ſuperiorum temporum ſimultatem excuſat, conſtantiam & fidem poſt gratiæ reconciliationem pollicetur, affirmans ejus honeſtati & gloriæ nullo unquam loco ſe defuturum; quiddam etiam de ſuo in filium ejus P. Craſſum amore, ejuſque in ſe obſervantia interponit.

M. T. C. M. *Licinio* P. *Filio Crasso.* S. D.

QUANTUM meum ſtudium exſtiterit dignitatis tuæ vel tuendæ vel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui ſcripſerint. Non enim fuit aut mediocre aut obſcurum, aut ejuſmodi, quod ſilentio poſſit præterire. Nam & cum conſulibus, & cum multis conſularibus tanta contentione decertavi, quanta nunquam antea ulla in cauſa, ſuſcepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis; veterique noſtræ neceſſitudini jamdiu debitum, ſed multa varietate temporum interruptum, officium cumulate reddidi. Neque mehercule, unquam mihi, tui aut colendi aut ornandi, voluntas defuit; ſed quædam peſtes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnunquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed exſtitit tempus optatum mihi magis quam ſperatum, ut, florentiſſimis tuis rebus, mea perſpici poſſet & me-

memoria noſtræ voluntatis, & amicitiæ fides. Sum enim conſecutus, non modo ut domus tua tota, ſed ut cuncta civitas me tibi amiciſſimum eſſe cognoſceret. Itaque & præſtantiſſima omnium fœminarum, uxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia, tui Craſſi, meis conſiliis, monitis, ſtudiis, actionibuſque nituntur; & ſenatus populuſq; Romanus intelligit, tibi abſenti nihil eſſe tam promptum, aut jam paratum, quam in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, authoritatem meam. Quæ ſint acta, quæque agantur, domeſticorum tibi literis declarari puto. De me ſic exiſtimes, ac tibi perſuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito, ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam inci-diſſe; ſed, ut primum forum attigerim, ſpectaſſe ſemper, ut tibi poſſem quam maxime eſſe conjunctus. Quo quidem ex tempore memoria teneo, neque meam tibi obſervantiam, neque mihi tuam ſummam benevolentiam ac liberalitatem defuiſſe. Si quæ intercide-

runt, non tam re, quam ſuſpicione violata, ea cum fuerint falſa & inania, ſint evulſa ex omni memoria, vitaque noſtra. Is enim tu vir es, & eum me eſſe cupio, ut, quoniam in eadem reipublicæ tempora incidimus, conjunctionem, amicitiamque noſtram utrique noſtrum laudi ſperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo judicio tribuendum eſſe nobis putes, ſtatues ipſe; &, ut ſpero, ſtatues ex noſtra dignitate. Ego vero tibi profiteor atque polliceor eximium & ſingulare meum ſtudium in omni genere officii, quod ad honeſtatem & gloriam tuam ſpectet; in quo etiam ſi multi mecum contendent, tamen cum reliquis omnibus, tum craſſis tuis judicibus, omnes facile ſuperabo: quos quidem ego ambos unice diligo, ſed in Marco benevolentia impari; hoc magis ſum Publio deditus, quod me, quanquam a pueritia ſua ſemper, tamen hoc tempore maxime, ſicut alterum Parentem & obſervat & diligit. Has literas velim exiſtimes fœderis habituras eſſe vim, non epiſtolæ, meque ea, quæ tibi promitto ac recipio, ſanc-

ſanctiſſime eſſe obſervaturum, diligentiſſimeque facturum. Quæ a me ſuſcepta defenſio eſt, te abſente, dignitatis tuæ, in ea jam ego, non ſolum amicitiæ noſtræ, ſed etiam conſtantiæ meæ cauſæ, permanebo. Quamobrem ſatis eſſe hoc tempore arbitratus ſum, hoc ad te ſcribere; me, ſi quid ipſe intelligerem, aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea ſponte id eſſe facturum; ſin autem quippiam aut a te eſſem admonitus, aut a tuis; effecturum, ut intelligeres, nihil neque te ſcripſiſſe, neque quenquam tuorum ad me fruſtra detuliſſe. Quamobrem velim ita & ipſe ad me ſcribas de omnibus minimis, maximis, mediocribuſque rebus, ut ad hominem amiciſſimum; & tuis præcipias, ut opera, conſilio, authoritate, gratia mea utantur in omnibus publicis, privatis, forenſibus, domeſticis, tuis, amicorum, hoſpitum, clientum negotiis, ut quoad ejus fieri poſſit, præſentiæ tuæ deſiderium meo labore minuatur. Vale

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XVII.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem literarum suarum, hortatur Sextium, ut exilii casum sapienter fortiterque ferat; idq; ut ei persuadeat, & ut afflictum consoletur, argumenta sumit a communi omnium hominum conditione; ab ipsius Sextii virtute, ab exemplis, a statu reipublicæ, a Sextii filio, a judicio amicorum, ab ipsius conscientia, postremo, ad mærorem minuendum, sua studia & officia vel ad consolandum vel ad levandum fortunam ejus pollicetur omnia.

M. T. C. *P. Sextio. P. Filio.* S. D.

NON oblivione amicitiæ nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas literas misi, sed quod priora tempora in ruinis reipublicæ nostrisque jacuerunt, posteriora autem me a scribendo

bendo tuis injustissimis atque acerbissimis incommodis retardarunt. Cum vero & intervallum jam satis longum fuisset, & tuam virtutem animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus, non putavi esse alienum institutis hæc ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, & in crimen vocabare, defendi; &, cum in tui familiarissimi judicio, ac periculo tuum crimen conjungeretur, ut potui accuratissime te, tuamque causam tutatus sum; & proxime, recenti adventu meo, cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem; tamen nulla re saluti tuæ defui: cumque eo tempore invidia annonæ, inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, inquitas totius judicii, multaque alia reipublicæ vitia, plus quam causa ipsa, veritasque valuissent, Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiæ diligenter a me sancteque servatis, ne hoc quidem

præter

prætermittendum esse duxi, te ut hortarer rogaremque, ut & hominem te, & virum esse meminisses; id est, ut & communem incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum, nec præstare ullo pacto potest, sapienter ferres, & dolori fortiter ac fortunæ resisteres, cogitaresque, & in nostra civitate & in cæteris, quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis atque optimis viris injustis judiciis tales casus incidisse. Illud utinam ne vere scriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, vereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum ejus virtuti videar testimonium non accepisse; sin autem omnia, quæ sentio, perscripserim, ne refricem meis literis desiderium ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissime facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, ubicunque eris, tuam esse, tecum esse duces. Nec enim minus nostra sunt, quæ animo complectimur, quam quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, summusque in te amor, magnæ tibi con-

conſolationi debet eſſe; & nos, cæterique, qui te non ex fortuna, ſed ex virtute tua pendimus, ſemperque pendemus; & maxime, animi tui conſcientiæ, cum tibi nihil merito accidiſſe reputabis, ſi & illud adjunges, homines ſapientes turpitudine, non caſu; & delicto ſuo, non aliorum injuria commoveri. Ego, & memoria noſtræ veteris amicitiæ, & virtute atque obſervantia filii tui monitus, nullo loco deero, neque ad conſolandum, neque ad levandum fortunam tuam. Tu ſi quid ad me forte ſcripſeris, perficiam ne te ſcripſiſſe fruſtra arbitrere. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XVIII.

ARGUMENTUM.

Cum ad conſolandum ſocietas ægritudinis valeat, & index benevolentiæ ſit dolor, itaque Cicero orditur a ſignificatione doloris ſui quem ex Fabii incommodo ceperat, & hoc initio ad conſulandum Fabium

bium aggressus, multa alia argumenta, quæ ad minuendam molestiam valeant, subjungit,

M. T. C. *T. Fabio.* S. D.

ETSI egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum; propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum; tamen te magnopere non hortor solum, sed etiam, pro amore nostro, rogo atque oro, te colligas virumque præbeas, &, qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit; propterea quod adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quam levissima pæna ab hac republica discesserit. Tu vero, qui & fortunas & liberos habeas, & nos, cæterosque necessitudine & benevolentia tecum conjunctissimos; quumque magnam

iam facultatem sis habiturus nobiscum
& cum omnibus tuis vivendi; & cum
unum sit judicium ex tam multis, quod
eprehendatur, ut quod una sententia,
aque dubia, potentiæ alicujus condo-
atum existimetur; omnibus his de
ausis debes istam molestiam quam le-
issime ferre. Meus animus erit in te
iberosque tuos semper, quem tu esse
is, & qui esse debet. Vale.

Ex Libro VI. ad fam. Epist. I.

Argumentum.

Athenis exulantem Torquatum, qui contra Cæsarem a Pompeio steterat, revocare studet a sollicitudine ac mærore animi ad tranquillitatem; in quam sententiam colligit hæc quæ ad consolandum valeant; primum ita perturbata esse omnia, ut sua fortuna contentus nemo vivat, deinde conditionem eorum, qui Romæ sint, & ea cernant quæ quotidie fiant, deteriorem esse, quam eorum qui absint, ideoque non esse ei

ei moleste ferendum, quod urbe careat; quod si suos suaque desiderat, ne hoc quidem nomine dolendum, quando illa nullo sunt in proprio periculo, nec, ut meliore statu fruantur, ipsum praesentem praestare posse; quod vero ad ejus fortunam pertineat, nec desperandum esse, nec timendum aut a Caesare aut a Pompeianis, si acciderit ut vincant; sin ob commune reipublicae periculum angatur, solatio esse debere conscientiam optimorum consiliorum: ut virtus, licet omnibus rebus destituta, se tamen ipsa sustentet; nec vero eum, qui alios olim excitaverit, abjectiore esse animo debere; aliqua vero ab ipsa Athenarum urbe, rationis parente & moderationis altrice, doloris medicina petenda est.

M. *Cicero. Aulo Torquato.* S. D.

ETSI ea perturbatio est omnium rerum, ut suae quemque fortunae maxime poeniteat, nemo sit, quin ubivis, quam ibi ubi est, esse malit; tamen

nen mihi dubium non eſt, quin hoc empore, bono viro Romæ eſſe miſerimum ſit. Nam etſi quocunque loco uiſquam eſt, idem eſt ei ſenſus & adem acerbitas ex interitu rerum & ublicarum & ſuarum; tamen oculi ugent dolorem, qui ea, quæ cæteri udiunt, intueri coguntur, nec averere a miſeriis cogitationem ſinunt. Quare etſi multarum rerum deſiderio e angi neceſſe eſt, tamen illo dolore, uo te maxime conſici audio, quod Romæ non ſis, animum tuum libera. Etſi enim cum magna moleſtia tuos uaque deſideras, tamen illa quidem, uæ requiris, ſuum ſtatum tenent, nec nelius, ſi tu adeſſes, tenerent, nec unt ullo in proprio periculo. Nec lebes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam poſtulare, ut communem recuſare. De te autem pſo, Torquate, eſt tuum, ſic agitare nimo, ut non adhibeas in conſilium ogitationum tuarum deſperationem aut imorem, nec enim is, qui in te adhuc njuſtior, quam tua dignitas poſtulabat, uit, non magna ſigna dedit animi erga

te

te mitigati, nec tamen is ipſe, a quo ſalus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem ſalutis ſuæ. Cumque omnium bellorum exitus incerti ſint, ab altera victoria tibi periculum nullum eſſe perſpicio, quod quidem ſejunctum ſit ab omnium interitu; ab altera te ipſum nunquam timuiſſe certo ſcio. Reliquum eſt, ut te id ipſum, quod ego quaſi conſolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reipublicæ; cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne conſolatio ulla poſſit vera reperiri, præter illam, quæ tanta eſt, quantum in cujuſque animo roboris atque nervorum eſt. Si enim bene ſentire, recteque facere, ſatis eſt ad bene beateque vivendum; vereor, ne eum, qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſſit, miſerum eſſe, nefas ſit dicere. Nec enim nos arbitror victoriæ præmiis ductos, patriam olim & liberos & fortunas reliquiſſe; ſed quoddam nobis officium juſtum & pium & debitum reipublicæ, noſtræque dignitati videbamur ſequi; nec, cum id faciebamus,

bamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset victoria. Quare si id evenit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse; non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse nunquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio & veritas præscribit, ut nihil in vita nobis præstandum, præter culpam, putemus; eaque cum careamus, omnia humana placate & moderate feramus. Atque hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. Sed si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicunque status est futurus, carere non debes. Atque hæc mihi scribenti veniebant in mentem, me eum esse, cujus tu desperationem accusare solitus esses, quemque authoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego causam nostram sed consilium improbabam. Sero enim nos iis armis adversari videbam, quæ multo ante confirmata per nosmetipsos erant, dolebamque, pilis & gladiis, non consiliis, neque autho-

thoritatibus nostris, de jure publico disceptari. Neque ego ea, quæ facta sunt, fore cum dicebam, divinabam futura; sed, quod & fieri posse, & exitiosum fore, si evenisset, videbam, id ne accideret, timebam; præsertim cum, si mihi alterutrum de eventu atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod evenit, exploratus possem promittere. Iis enim rebus præstabamus, quæ non prodeunt in aciem; usu autem armorum & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc eo scripsi, quod mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidem visus est) narravit, te solicitum esse solere vehementius; quod facere non debes: nec dubitare, quin, aut aliqua republica, sis futurus, qui esse debes, aut perdita, non afflictiore conditione, quam cæteri. Hoc vero tempus, quo exanimati omnes atque suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in ea urbe es, ubi nata & alta est ratio & moderatio vitæ, &

& habes Serv. Sulpicium, quem semper unice dilexisti, qui te profecto & benevolentia & sapientia consolatur; cujus si essemus & authoritatem & consilium secuti, rogati potius potentiam, quam armati victoriam subissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quam necesse fuit; illa, quæ majora sunt, brevius exponam. Ego habeo, cui plus quam tibi debeam, neminem; quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli casus eripuit. Qui sim autem hoc tempore intelligo. Sed quia nemo est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id quod agit, non possit navare aliquid & efficere; omne meum consilium, operam, studium, certe velim existimes tibi tuisque liberis esse debitum. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. IX.

ARGUMENTUM.

Excuset se quod rarius antea scripserit, spem aliquam affert de recon-

consiliato Cæsaris animo; nihil ei præcipue timendum significat, idque consolationis loco subjungit.

M. T. C. *A. Torquato.* S. D.

PETO a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere quam solebam; sed aut gravitate valetudinis, qua tamen jam paulum videor levari, aut quod absim ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam cum summa benevolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curæ quam meas esse. Quod majore in varietate versata est adhuc tua causa, quam homines aut volebant aut opinabantur, mihi crede, non est, pro malis temporum, quod moleste feras. Necesse est enim, aut armis urgeri rempublicam sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt, nec eos, a quibus reciperis, vereri debes, nec eos quos adjuvisti. Si armis aut conditione positis,

positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit; & dignitate tua frui tibi & fortunis licebit. Sin omnino interirint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius jam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur; misera est illa quidem consolatio, tali præsertim civi, & viro, sed tamen necessaria; nihil esse præcipue cuiquam dolendum in eo quod accidat universis. Quæ vis insit in his paucis verbis (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis; profecto etiam sine meis literis intelliges, te aliquid habere quod speres, nihil quod aut hoc aut aliquo reipublicæ statu timeas; omnia si interierint, cum superstitem te esse reipublicæ, ne, si liceat, quidem velis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ absit a culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim scribas ad me quid agas, & ubi futurus sis, ut, aut quo scribam, aut quo veniam, scire possim. Vale.

Ex

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. III.

ARGUMENTUM.

Consolari vult; sed quia nihil aliud consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. T. C. *A. Torquato.* S. D.

SUperioribus literis benevolentia magis adductus, quam quo res ita postularet, fui longior. Neque enim confirmatione nostra egebat virtus tua; neque erat ea mea causa atque fortuna, ut, cui ipsi omnia deessent, alterum confirmarem. Hoc item tempore brevior esse debeo; sive enim tum nihil opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est; sive tum opus fuit, illud satis est, præsertim cum accesserit nihil novi; nam etsi quotidie, aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo; summa tamen eadem est,

&

ꞇ idem exitus, quem ego tam video
nimo, quam ea quæ oculis cernimus:
ec vero quidquam video, quod non
lem te videre certo ſciam. Nam
tſi, quem exitum acies habitura ſit,
emo divinare poteſt, tamen & belli
xitum video, &, ſi id minus, hoc
uidem certe, cum ſit neceſſe alter-
trum vincere, qualis futura ſit vel
æc, vel illa victoria. Idque cum
ptime perſpexi, tale video, nihil ut
ıali videatur futurum, ſi id vel ante
:cideret, quod vel maximum ad ti-
ıorem proponitur. Ita enim vivere,
ꞇ tum ſit vivendum, miſerrimum
ł; mori autem nemo ſapiens miſe-
ım dixit; ne beato quidem. Sed
ea es urbe, in qua hæc, vel plura
ornatiora parietes ipſi loqui poſſe
deantur. Ego tibi hoc confirmo,
ſi levis eſt conſolatio ex miſeriis
iorum, nihilo te nunc majore in
ſcrimine quam quemvis aut eorum
ıi diſceſſerint, aut eorum qui re-
anſerint; alteri dimicant, alteri
ꞇtorem timent. Sed hæc conſolatio
/is eſt, illa gravior, qua te uti

E ſpero;

ſpero; ego certe utor; neque enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa, &, ſi non ero, ſenſu omnino carebo. Sed rurſus † γλαυκ' εἰς 'Αθήνας, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ ſunt, &, dum vivam, erunt. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. IV.

ARGUMENTUM.

Tres partes habet hæc epiſtola, prima eſt de propinquo belli exitu; altera ad conſolandum pertinet, tertia ſtudium ac diligentiam pollicetur, in iis rebus quæ ad Torquatum pertineant.

M. T. C. *A. Torquato.* S. D.

NOVI, quod ad te ſcriberem, nihil erat, & tamen, ſi quid eſſet, ſciebam te a tuis certiorem fieri ſolere. De futuris autem rebus etſi ſemper difficile eſt dicere, tamen

† noctuam ad Athenas.

in-

interdum conjectura possis propius accedere, cum est res ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum; etsi id ipsum nonnullis videatur secus. Equidem cum hæc scribebam, aliquid jam actum putabam, non quo ego certo sciam, sed quod haud difficilis erat conjectura. Nam cum omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus prœliorum sunt; tamen hoc tempore ita magnæ utrinque copiæ, ita paratæ ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercunque vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis magisque opinio hominum confirmatur, etiam si inter causas armorum aliquantum intersit, tamen inter victorias non multum interfuturum: alteros propemodum jam sumus experti, de altero nemo est quin cogitet, cum sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando levare debeam, fateor me communium malorum consolationem nullam inve-

nire, præter illam, quæ tamen, si possis eam suscipere, maxima est, quaque ego quotidie magis utor; conscientiam rectæ voluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum; nec esse ullum magnum malum, præter culpam; a qua quum tantum absumus, ut etiam optime senserimus; eventusque magis nostri consilii, quam consilium reprehendatur; & quando præstitimus quod debuimus; moderate, quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, ut te consoler de communibus miseriis, quæ ad consolandum majoris ingenii, & ad ferendum singularis virtutis indigent. Illud cuivis facile est docere, cur præcipue tu dolere nihil debeas. Ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quam fore putaremus, non est mihi dubia de tua salute sententia; de aliis autem non arbitror te expectare quid sentiam. Reliquum est ut te angat, quod absis a tuis tamdiu. Res molesta, præsertim ab iis pueris, quibus nihil potest esse festivius. Sed, ut antea ad te scripsi,

ſcripſi, tempus eſt hujuſmodi, ut ſuam quiſque conditionem miſerrimam putet, &, ubi quiſque ſit, ibi eſſe minime velit. Equidem, nos quod Romæ ſumus, miſerrimum eſſe duco, non ſolum quod in malis omnibus acerbius eſt videre, quam audire; ſed etiam quod ad omnes caſus ſubitorum periculorum magis objecti ſumus, quam ſi abeſſemus; etſi meipſum, conſolatorem tuum, non tantum literæ, quibus ſemper ſtudui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim dolore, meminiſti. In quo prima illa conſolatio eſt, vidiſſe me plus quam cæteros, cum cupiebam, quamvis iniqua conditione, pacem. Quod etſi caſu, non divinatione mea factum eſt, tamen in hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad conſolationem commune tecum eſt, ſi jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea republica avellar, qua carendum eſſe doleam, præſertim cum id ſine ullo ſenſu futurum ſit. Adjuvat etiam ætas & acta jam vita, quæ, cum curſu ſuo

bene confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quo nos jam natura ipſa pæne perduxerit. Poſtremo is vir, vel etiam ii viri hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur, eandem fortunam, ſi res cogat, recuſare. Equidem mihi omnia propono; nec ullum eſt tantum malum, quod non putem impendere. Sed cum plus in metuendo mali ſit, quam in ipſo illo quod timetur, deſino; præſertim cum id impendeat, in quo non modo dolor nullus, verum etiam finis doloris futurus ſit. Sed hæc ſatis multa, vel plura potius, quam neceſſe fuit. Facit autem non loquacitas mea, ſed benevolentia longiores epiſtolas. Servium diſceſſiſſe Athenis moleſte tuli; non enim dubito, quin magnæ tibi levationi ſit ſolitus eſſe quotidianus congreſſus, & ſermo cum familiariſſimi hominis, tum optimi & prudentiſſimi viri. Tu velim te, ut debes & ſoles, tua virtute ſuſtentes. Ego, quæ te velle, quæque ad te & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe diligenterque curabo. Quæ cum faciam, bene-

benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. V.

ARGUMENTUM.

Aulum Cæcinam, qui non modo contra Cæsarem pugnaverit, verum etiam illi, edito libro maledixerat, patria carentem consolatur, beneque sperare jubet de fortunis suis ac de seipso.

M. T. C. *A. Cæcinæ.* S. D.

QUotiescunque filium tuum video (video autem fere quotidie) polliceor ei studium quidem meum & operam sine ulla exceptione aut laboris aut occupationis aut temporis; gratiam autem atque authoritatem cum hac exceptione, quantum valeam, quantumque possim. Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligenter, & custoditur diligentissime. Res & fortunæ tuæ mihi maximæ

curæ ſunt, quæ quidem quotidie faciliores mihi & meliores videntur; multiſque video magnæ eſſe curæ, quorum de ſtudio & de ſua ſpe filium ad te perſcripſiſſe certo ſcio. His autem de rebus, quas conjectura conſequi poſſumus, non mihi ſumo, ut plus ipſe proſpiciam, quam te videre atque intelligere mihi perſuaſerim; ſed tamen, quia fieri poteſt, ut tu ea perturbatiore animo cogites, puto eſſe meum, quid ſentiam exponere. Ea natura rerum eſt, & is temporum curſus, ut non poſſit iſta aut tibi, aut cæteris, fortuna eſſe diuturna, neque hærere in tam bona cauſa, & in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare ad eam ſpem, quam extra ordinem de te ipſo habemus, non ſolum propter dignitatem & virtutem tuam (hæc enim ornamenta ſunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium, ſummamque virtutem; cui mehercule hic, cujus in poteſtate ſumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis

in iſta fortuna fuiſſes, niſi eo ipſo bono tuo, quo delectatur, ſe violatum putaſſet. Quod ipſum lenitur quotidie; ſignificaturque nobis ab iis, qui ſimul cum eo vivunt, tibi hanc ipſam opinionem ingenii apud illum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti atque magno ſis; ita enim natus, ita eductus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum ſit; deinde ſpem quoque habeas firmiſſimam propter eas cauſas, quas ſcripſi. A me vero tibi omnia liberiſque tuis paratiſſima eſſe confidas velim. Id enim & vetuſtas noſtri amoris, & mea conſuetudo in meos, & tua multa erga me officia poſtulant.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. VI.

ARGUMENTUM.

Ad confirmandum Cæcinæ exulis animum inducit divinationem quandam ſumptam ex Cæſaris natura, & rerum temporumque ratione, & con-

solatur eum proposita fortitudinis laude, conscientia recte factorum, delectatione literarum, calamitate ducum vel recentium vel veterum, perturbatione reipublicæ.

M. T. C. *A. Cæcinæ* S. D.

VEreor ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra & meritorum multorum & studiorum, & partium conjunctione deesse non debet; sed tamen vereor, ne literarum a me officium requiras, quas tibi & jampridem & sæpe misissem, nisi quotidie melius expectans, gratulationem, quam confirmationem animi tui complecti literis maluissem. Nunc autem, ut spero, brevi gratulabimur; itaque in aliud tempus id argumentum epistolæ differo. His autem literis animum tuum, quem minime imbecillum esse audio & spero, etsi non sapientissimi, at amicissimi hominis authoritate confirmandum etiam atque etiam puto; nec iis quidem verbis, quibus te consoler ut afflictum & jam omni spe salutis orbatum,

batum, ſed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubito, quam te memini dubitare de mea. Nam cum me ex republica expuliſſent ii, qui illum cadere poſſe, ſtante me, non putarunt; memini me ex multis hoſpitibus, qui ad me ex Aſia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioſo & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam Etruſcæ diſciplinæ, quam a patre, nobiliſſimo atque optimo viro, acceperas, non fefellit; nec nos quidem noſtra divinatio fallet, quam cum ſapientiſſimorum virorum monumentis, atque præceptis, plurimoque ut tu ſcis, doctrinæ ſtudio, tum magno etiam uſu tractandæ reipublicæ, magnaque noſtrorum temporum varietate conſecuti ſumus. Cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tam obſcuris rebus, tamque perturbatis unquam omnino fefellit. Dicerem quæ ante futura dixiſſem, ni vererer ne ex eventis fingere viderer. Sed tamen plurimi ſunt teſtes, me & initio, ne conjungeret ſe cum Cæſare, monuiſſe Pompeium, & poſtea ne ſejungeret.

Con-

Conjunctione frangi senatus opes, disjunctione civile bellum excitari videbam. Atque utebar familiarissime Cæsare, Pompeium faciebam plurimi; sed erat meum consilium cum fidele Pompeio, tum salutare utrique. Quæ præterea providerim prætereo. Nolo enim hunc de me optime meritum existimare, ea me suasisse Pompeio, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga & princeps; sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hispaniam censui; quod si fecisset, civile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis non tam pugnavi, ut liceret, quam ut, quando ipso consule pugnante populus jusserat, haberetur. Causa belli orta est. Quid ego prætermisi aut monitorum aut querelarum, cum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem? Victa est authoritas mea, non tam a Pompeio (nam is movebatur) quam ab iis, qui duce Pompeio freti peropportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me, de-

depulſum ex Italia, manente me, quoad potui; ſed valuit apud me plus pudor meus quam timor, veritus ſum deeſſe Pompeii ſaluti, cum ille aliquando non defuiſſet meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaraus, ſic ego prudens & ſciens ad peſtem ante oculos poſitam ſum profectus. Quo in bello nihil adverſi accidit, non prædicente me. Quare, quum, ut augures & aſtrologi ſolent, ego quoque augur publicus ex meis ſuperioribus prædictis conſtitui apud te authoritatem augurii & divinationis meæ; debebit habere fidem noſtra prædictio. Non igitur ex alitis involatu, nec e cantu ſiniſtro oſcinis, ut in noſtra diſciplina eſt, nec ex tripudiis ſoliſtimis, aut ſoniviis tibi auguror; ſed habeo alia ſigna quæ obſervem; quæ, etſi non ſunt certiora illis, minus tamen habent vel obſcuritatis vel erroris. Notantur autem mihi ad divinandum ſigna duplici quadam via; quarum alteram duco a Cæſare ipſo; alteram e temporum civilium natura atque ratione. In Cæſare hæc ſunt; mitis cle-

menſque

menſque natura, qualis exprimitur præclaro illo libro querelarum tuarum: accedit, quod mirifice ingeniis excellentibus, quale eſt tuum delectatur; præterea cedit multorum juſtis & officio incenſis, non inanibus aut ambitioſis, voluntatibus. In quo vehementer eum conſentiens Etruria movebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat ſe ſuſtinere cauſas poſſe multorum, ſi tibi, cui juſtius videtur iraſci poſſe, conceſſerit. Quæ eſt igitur, inquies, ſpes ab irato? Eodem fonte ſe hauſturum intelligit laudes ſuas, e quo ſit leviter aſperſus. Poſtremo homo eſt valde acutus, & multum providens, intelligit te, hominem in parte Italiæ minime contemnenda facile omnium nobiliſſimum, et in communi republica, cuivis ſummorum tuæ ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Romani parem, non poſſe prohiberi republica diutius. Nolet hoc temporis potius eſſe aliquando beneficium, quam jam ſuum. Dixi de Cæſare; nunc dicam te temporum rerumque natura. Nemo eſt tam inimicus ei cauſæ, quam

Pom-

Pompeius animatus melius, quam paratus ſuſceperat, qui nos malos cives dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari ſoleo gravitatem & juſtitiam & ſapientiam Cæſaris. Nunquam, niſi honorificentiſſime, Pompeium appellat. At in ejus perſonam multa fecit aſperius. Armorum iſta & victoriæ ſunt facta, non Cæſaris. At nos quemadmodum eſt complexus? Caſſium ſibi legavit, Brutum Galliæ præfecit, Sulpitium Græciæ, Marcellum, cui maxime ſuccenſebat, cum ſumma illius dignitate reſtituit. Quo igitur hæc ſpectant? Rerum hoc natura & civilium temporum non patietur; nec manens, nec mutata ratio feret, primum, ut non in cauſa pari eadem ſit et conditio & fortuna omnium; deinde ut in eam civitatem boni viri & boni cives nulla ignominia notati non revertantur; in quam tot nefariorum ſcelerum condemnati reverterunt. Habes augurium meum, quo, ſi quid addubitarem, non potius uterer, quam illa conſolatione; qua facile fortem virum ſuſtentarem; te, ſi explorata victoria arma ſumpſiſſes

ſiſſes pro republica (ita enim tum putabas) non nimis eſſe laudandum; ſin propter incertos exitus, eventuſque bellorum, poſſe accidere, ut vinceremur, putaſſes; non debere ad ſecundam fortunam bene paratum fuiſſe, adverſam ferre nullo modo te poſſe. Diſputarem etiam quanto ſolatio tibi conſcientia tui facti, quantæ delectationi in rebus adverſis literæ eſſe deberent. Commemorarem non ſolum veterum, ſed horum etiam recentium, vel ducum, vel comitum tuorum graviſſimos caſus. Etiam externos multos claros viros nominarem. Levat enim dolorem communis quaſi legis & humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam quemadmodum hic & quanta in turbatione, quantaque in confuſione rerum omnium viveremus; neceſſe eſt enim minore deſiderio perdita republica carere, quam bona. Sed hoc genere nihil opus eſt; incolumem te cito ut ſpero, vel potius, ut proſpicio, videbimus: interea tibi abſenti, & huic, qui adeſt, imagini animi & corporis tui, conſtantiſſimo atque

que optimo filio tuo, ſtudium, officium, operam, laborem meum jampridem & pollicitus ſum & detuli. Nunc hoc amplius; quod me amiciſſime quotidie magis Cæſar amplectitur, familiares quidem ejus ſic, uti neminem; apud quem quicquid valebo vel authoritate vel gratia, valebo tibi. Tu cura ut cum & fortitudine animi te, tum etiam ſpe optimorum ſuſtentes. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. VII.

ARGUMENTUM.

Excuſat Cæcina filium, quia Ciceroni librum ſero reddiderit, queritur, ſibi Cæſarem iraſci, quod in eum ſcripſerit, cum ignoverit omnibus qui Deos venerati ſint contra ejus ſalutem. Rurſus omiſſam repetit libri ſui mentionem, & quam parce quamque timide tum de ipſo Cicerone, tum etiam de Cæſare ſcripſerit, diligenter oſtendit. Non iturum in Aſiam, ſuadente Cicerone ut

ut in Sicilia commoretur, confirmat. Petit ut ſibi venia poteſtaſque redeundi a Cæſare impetretur. Librum cuſtodiri cupit, aut ita emendari, ne, ſi exeat, ejus rationibus obeſſe poſſet.

A. *Cæcina.* M. T. *Ciceroni.* S. D.

QUOD tibi non tam celeriter liber eſt redditus, ignoſce timori noſtro & miſerere temporis. Filius, ut audio, pertimuit (neque injuria) ſi liber exiſſet, quando non tam intereſt, quo animo ſcribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret, cum preſertim adhuc ſtyli pœnas dem. Qua quidem in re, ſingulari ſum fato. Nam cum mendum ſcripturæ, litura tollatur, ſtultitia fama multetur, meus error exilio corrigitur; cujus ſumma criminis eſt, quod armatus adverſario maledixi. Nemo noſtrum eſt, ut opinor, quin vota victoriæ ſuæ fecerit; nemo quinetiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipſo tempore, ut quamprimum Cæſar ſuperaretur, optarit.

tarit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus fœlix est; si scit & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cum ignorit omnibus, qui multa Deos venerati sunt contra ejus salutem? sed ut eodem revertar, causa hæc fuit timoris; scripsi de te parce medius-fidius, & timide, non revocans me ipse, sed pene refugiens. Genus autem hoc scripturæ non modo liberum, sed incitatum atque elatum esse debere, quis ignorat? solutum existimatur esse, alteri maledicere; tamen cavendum est, ne in petulantiam incidas, impeditum, seipsum laudare, ne vitium arrogantiæ subsequatur; solum vero liberum, alterum laudare; de quo quicquid detrahas, necesse est aut infirmitati aut invidiæ assignetur. Ac nescio, an tibi gratius opportuniusque acciderit; nam quod præclare facere non poteram, primum erat non attingere, secundum beneficium quam parcissime facere; sed tamen ego quidem me sustinui, multa minui, multa sustuli, complura ne posui quidem. Quemadmodum igitur scalarum gradus si alios

ut in Sicilia commoretur, confirmat. Petit ut ſibi venia poteſtaſque redeundi a Cæſare impetretur. Librum cuſtodiri cupit, aut ita emendari, ne, ſi exeat, ejus rationibus obeſſe poſſet.

A. *Cæcina.* M. T. *Ciceroni.* S. D.

QUOD tibi non tam celeriter liber eſt redditus, ignoſce timori noſtro & miſerere temporis. Filius, ut audio, pertimuit (neque injuria) ſi liber exiſſet, quando non tam intereſt, quo animo ſcribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret, cum preſertim adhuc ſtyli pœnas dem. Qua quidem in re, ſingulari ſum fato. Nam cum mendum ſcripturæ, litura tollatur, ſtultitia fama multetur, meus error exilio corrigitur; cujus ſumma criminis eſt, quod armatus adverſario maledixi. Nemo noſtrum eſt, ut opinor, quin vota victoriæ ſuæ fecerit; nemo quinetiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipſo tempore, ut quamprimum Cæſar ſuperaretur, optarit.

tarit. Hoc ſi non cogitat, omnibus rebus fœlix eſt; ſi ſcit & perſuaſus eſt, quid iraſcitur ei, qui aliquid ſcripſit contra ſuam voluntatem, cum ignorit omnibus, qui multa Deos venerati ſunt contra ejus ſalutem? ſed ut eodem revertar, cauſa hæc fuit timoris; ſcripſi de te parce medius-fidius, & timide, non revocans me ipſe, ſed pene refugiens. Genus autem hoc ſcripturæ non modo liberum, ſed incitatum atque elatum eſſe debere, quis ignorat? ſolutum exiſtimatur eſſe, alteri maledicere; tamen cavendum eſt, ne in petulantiam incidas, impeditum, ſeipſum laudare, ne vitium arrogantiæ ſubſequatur; ſolum vero liberum, alterum laudare; de quo quicquid detrahas, neceſſe eſt aut infirmitati aut invidiæ aſſignetur. Ac neſcio, an tibi gratius opportuniuſque acciderit; nam quod præclare facere non poteram, primum erat non attingere, ſecundum beneficium quam parciſſime facere; ſed tamen ego quidem me ſuſtinui, multa minui, multa ſuſtuli, complura ne poſui quidem. Quemadmodum igitur ſcalarum gradus ſi

alios

alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærentes relinquas, ruinæ periculum ſtruas, non aſcenſum pares; ſic tot malis cum vinctum, tum fractum ſtudium ſcribendi, quid dignum auribus aut probabile poteſt afferre? Cum vero ad ipſius Cæſaris nomen veni, toto corpore contremiſco, non pœnæ metu, ſed ipſius judicii; totum enim Cæſarem non novi. Quem putas animum eſſe, ubi ſecum loquitur? hoc probavit, hoc verbum ſuſpicioſum eſt. Quid ſi hoc muto? at vereor ne pejus ſit. Age vero laudo aliquem, num offendo? cum porro offendam, quid ſi non vult? Armati ſtylum perſequitur, victi & nondum reſtituti, quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in oratore tuo caves tibi per Brutum, & ad excuſationem ſocium quæris. Ubi hoc omnium patronus facis, quid me veterem tuum, nunc omnium clientem ſentire oportet? In hac igitur calumnia timoris & cæcæ ſuſpicionis tormento, cum plurima ad alieni ſenſus conjecturam, non ad ſuum judicium ſcribantur, quam difficile ſit evadere, ſi minus expertus

pertus es, quod te ad omnia summum atque excellens ingenium armavit, nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret & auferret; aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quanquam summa necessitas premebat, ut imperasti, feci. Te pro me quid horter? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quod filium meum expectes; adolescens est, omnia excogitare, vel studio, vel ætate, vel metu non potest. Totum negotium tu sustineas oportet; in te mihi omnis spes est. Tu, pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, tenes: a te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur necesse est. Apud ipsum multum, apud ejus omnes plurimum potes: unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias (quanquam id magnum & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies; nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter

denter tibi onus impono. Sed utrique rei excuſationem tuæ vitæ conſuetudo dat: nam quod ita conſueris pro amicis laborare, non jam ſic ſperant abs te, ſed etiam ſic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit, peto a te ne exeat, aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. VIII.

ARGUMENTUM.

Datum ſibi a Balbo & Oppio ſcribit, ut Cæcinæ liceret eſſe in Sicilia, ibique ut commoretur ſuadet.

M. T. C. *A. Cæcinæ* S. D.

CUM eſſet mecum Largus, homo tui ſtudioſus, locutus Calendas Januarias tibi præfinitas eſſe; quod omnibus rebus perſpexeram, quæ Balbus & Oppius, abſente Cæſare, egiſſent, ea ſolere illi rata eſſe; egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, eſſe uti liceret.

ret. Qui mihi consuessent aut libenter polliceri, si quid esset ejusmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent; huic meæ rogationi protinus non responderunt; eodem die tamen ad me reverterunt, mihique hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles; se præstituros, nihil ex eo te offensiones habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognovisti, quid mihi placeat puto te scire oportere. Actis his rebus, literæ a te mihi redditæ sunt, quibus a me consilium petis, quod sim tibi author, in Siciliane, subsidas, an ut ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. Hæc tua deliberatio non mihi convenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat; tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, sive hoc, sive illud est, in Sicilia censeo commorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris literis & nuntiis; vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut

aut aliqua ratione confecta. Quamobrem censeo magnopere commorandum. Tito Furfanio posthumio, familiari meo, legatisque ejus, item meis familiaribus, diligentissime te commendabo, cum venerint. Erant enim omnes Mutinæ; viri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarii. Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam. Si quid ignorabo, de eo admonitus omnium studia vincam. Ego etsi coram de te cum Furfanio ita loquar, ut tibi literis meis ad eum nihil opus sit; tamen quoniam tuis placuit, te habere meas literas, quas ei redderes, morem his gessi. Earum literarum exemplum infra scriptum est. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. IX.

ARGUMENTUM.

Brevis est epistola, sed perfectæ commendationis exemplum.

M. T. C.

M. T. C. *T. Furfanio. Proconſ.* S. D.

CUM A. Cæcina tanta mihi familiaritas conſuetudoque ſemper fuit, ut nulla major eſſe poſſit. Nam & patre ejus, claro homine & forti viro plurimum uſi ſumus; & hunc a puero, quod & ſpem magnam mihi afferebat ſummæ probitatis ſummæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctiſſime, non ſolum officiis amicitiæ, ſed etiam ſtudiis communibus, ſic ſemper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctius viverem, quam mihi neceſſe ſit ejus ſalutem & fortunas, quibuſcunque rebus poſſim, tueri, vides. Reliquum eſt, ut, cum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reipublicæ calamitatibus ſentires, nihil a te petam, niſi ut ad eam voluntatem, quam tua ſponte erga Cæcinam habiturus eſſes, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me a te fieri intelligo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

LIBER SECUNDUS.

EX LIBRO VI. ad fam. EPIST. XI.

ARGUMENTUM.

Reditum in patriam Dolabellæ maxime beneficio impetratum nuntiat, gratulationem ab ipso exposcit, gratiarum actionem repudiat; hortatur, ut præterita ex animo deleat, dignitatisque recuperationem rei familiaris jacturæ anteponat.

M. C. Trebanio. S. D.

DOlabellam antea tantummodo diligebam, obligatus ei nihil eram; nec enim acciderat mihi opus esse; & ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis. Nunc tanto sum devinctus beneficio,

ficio, quod & antea in re, & hoc tempore in ſalute tua cumulatiſſime mihi ſatisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere malim: alterum omnino non deſidero, alterum vere facere poteris. Quod reliquum eſt, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, eſt tuæ ſapientiæ, magnitudiniſque animi, quid amiſeris, oblivifci; quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiſcum. Plus acquiſiviſti dignitatis, quam amiſiſti rei familiaris; quæ ipſa tum eſſet jucundior, ſi ulla res eſſet publica. Neſtorius noſter familiaris ad me ſcripſit te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata eſt, eaque te uti facile patior, cum apud alios, tum mehercule apud Syronem, noſtrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentiſſimo cuique maxime probata eſſe volumus. Te cupio videre quam primum. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XIII.

ARGUMENTUM.

Scribit ſe bene ſperare de Ligarii ſalute, ad eamque impetrandam omnia ſua pollicetur; interim hortatur, ut adverſam fortunam moderate ferat.

Cicero Ligario.

ETSI tali tuo tempore me aut conſolandi aut juvandi tui cauſa ſcribere ad te aliquid pro noſtra amicitia oportebat, tamen adhuc id non feci; quia neque lenire videbar oratione, neque levare poſſe dolorem tuum. Poſtea vero quam magnam ſpem habere cœpi, fore ut te brevi tempore incolumem haberemus, facere non potui, quin tibi & ſententiam & voluntatem declararem meam. Primum igitur ſcribam, quod intelligo & perſpicio, non fore in te Cæſarem duriorem: nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum,

num, &, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit; idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimus ejus; quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuntius venit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua cura salutis tuæ tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum existimem. Et si tardius fit, quam volumus; magnis occupationibus ejus, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ causæ iratior, diutius velle videtur eos habere sollicitos a quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. Sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non futurum. Quum quid sentirem exposui, quid vellem tua causa, re potius declarabo, quam oratione; &, si tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita sum meritus, ut tu

tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen, quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt; studium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti; primum ob eas causas, quas scripsi; deinde, quod ea de republica semper voluisti atque sensisti, ut non modo nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XXII.

ARGUMENTUM.

Excusat Cicero officium suum, quia literas ad eum antea non miserit, oratque & obtestatur, ut, cum reipublicæ jam satisfecerit, incolumitati

tati suæ consuleret, amicorumque, quos belli casus eripuit, desiderium æquo animo aut saltem forti ferret. In extremo pollicetur se omnia facturum studiosissime, quæ saluti illius & dignitati conducere arbitrabitur.

Cicero Domitio.

NON ea res me deterruit, quo minus, postea quam in Italiam venisti, literas ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras; sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse egens rebus omnibus; nec, quid suaderem, cum mihimet ipsi consilium deesset, nec, quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. Hæc quanquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora, tamen inanes esse meas literas, quam nullas, malui. Ego, si te intelligerem plus conatum esse suscipere reipublicæ causa muneris, quam quantum præstare potuisses; tamen, quibuscunque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur,

quæque eſſet, hortarer. Sed cum conſilii tui bene fortiterque ſuſcepti eum tibi finem ſtatueris, quem ipſa fortuna terminum noſtrarum contentionum eſſe voluiſſet; oro obteſtorque te pro vetere noſtra conjunctione ac neceſſitudine, proque ſumma mea in te benevolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuiſque omnibus, quibus es fuiſtique ſemper chariſſimus, ſalvum conſerves; incolumitati tuæ, tuorumque qui ex te pendent, conſulas; quæ didiciſti, quæque ab adoleſcentia pulcherrime a ſapientiſſimis viris tradita, memoria & ſcientia comprehendiſti, iis hoc tempore utare: quos conjunctos ſumma benevolentia, plurimiſque officiis amiſiſti, ſi non æquo animo, at forti feras. Ego, quid poſſim, neſcio; vel potius me parum poſſe ſentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcunque ſaluti dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto ſtudio eſſe facturum, quanto ſemper tu & ſtudio & officio in meis rebus fuiſti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam

mam fœminam, tuique amantissimam, detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciam, ut te velle intellexero. Sin autem tu minus scripseris, ego tamen omnia, quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio diligentiaque curabo. Vale.

Ex Libro VII. ad fam. Epist VIII.

Argumentum.

Quid Cæsar ad se de Trebatio scripsit, quid ipse Cæsari responderit, officiose significat, deinde Trebatium modeste reprehendit, quia tribunatum militum, a Cæsare delatum, recusaverat, hortaturque ut in occasione & facultate sibi ne deesset.

Cicero Trebatio.

SCripsit ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore: cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset futu-

rum, si quam plurimum in te studii, officii, liberalitatis suæ contulisset. Sed ex tuis literis cognovi præproperam quandam festinationem tuam, & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto præsertim labore militiæ, contempseris. Querar cum Vacerra & Manilio; nam Cornelio nihil audeo dicere; cujus tu periculo stultus es, quum te ab eo sapere didicisse profiteris. Quin tu urges istam occasionem & facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod scribis de illo Prætiano jurisconsulto, ego te ei non desino commendare: scribit enim ipse, te sibi gratias agere debere. De eo, quid sit, cura ut sciam. Ego vestras Britannicas literas expecto. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XVII.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Trebatio, quod urbis urbanarumque rerum desiderium aliquando deposuerit, & hortatur ut

ut Cæſaris amicitiam plurimi faciat, quam fore fructuoſam promittit.

Cicero Trebatio. S. D.

EX tuis literis & Quinto fratri gratias egi, & te aliquando collaudare poſſum, quod jam videris certa aliqua in ſententia conſtitiſſe. Nam primorum menſium literis tuis vehementer commovebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) in urbis urbanitatiſque deſiderio; interdum piger, interdum timidus in labore militari; ſæpe autem etiam, quod a te alieniſſimum eſt ſubimpudens videbare: tanquam enim ſyngrapham ad imperatorem, non epiſtolam, attuliſſes, ſic, pecunia ablata, domum redire properabas; nec tibi in mentem veniebat, eos ipſos, qui cum ſyngraphis veniſſent Alexandream, nummum adhuc nullum auferre potuiſſe. Ego, ſi mei commodi rationem ducerem, te mecum eſſe maxime vellem: non enim mediocri afficiebar vel voluptate

luptate ex consuetudine nostra, vel utilitate ex consilio atque opera tua. Sed cum te ex adolescentia tua in amicitiam & fidem meam contulisses, semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum atque ornandum putavi. Itaque quoad opinatus sum me in provinciam exiturum, quæ ad te ultro attulerim, meminisse te credo. Postea quam mea mutata est ratio, cum viderem me a Cæsare honorificentissime tractari, & unice diligi, hominisque liberalitatem incredibilem & singularem fidem nossem; sic ei te commendavi, & tradidi, ut gravissime diligentissimeque potui. Quod ille ita & accepit, & mihi sæpe literis significavit, & tibi & verbis & re ostendit, mea commendatione sese valde esse commotum. Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid aut velle tua causa putas, ne dimiseris; & si quæ te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto & ultima expectato; quæ ego tibi & jucunda & honesta præstabo.

Plu-

Pluribus te hortari non debeo; tantum moneo, neque amicitiæ confirmandæ clarissimi ac liberalissimi viri, neque uberioris provinciæ, neque ætatis magis idoneum tempus, si hoc amiseris, te esse ullum unquam reperturum. Hoc, quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem. Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te profectum non esse gaudeo, quod & labore caruisti, & ego te de rebus illis non audiam. Ubi sis hibernaturus, & qua spe, aut conditione, perscribas ad me velim. Vale.

Ex eod. LIB. ad fam. EPIST. XXVII.

ARGUMENTUM.

Inique Gallus Ciceronem literis accusaverat, vicissim igitur eum Cicero repungit, ut iniquum & impudentem.

Cicero Gallo S. D.

MIROR cur me accuses, cum tibi id facere non liceat, quod

si-

ſi liceret, tamen non debebas. Ego enim te in Conſulatu obſervaram; & ais fore, ut te Cæſar reſtituat. Multa tu quidem dicis, ſed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea cauſa petiſſe; utinam ſemper eſſes Tribunus; interceſſiores non quæreres. Negas me audere, quod ſentiam, dicere, quaſi tibi, cum parum pudenter me rogares, parum fortiter reſponderim. Hæc tibi ſcripſi, ut iſto ipſo in genere, in quo aliquid poſſe vis, te nihil eſſe cognoſceres. Quod ſi humaniter mecum queſtus eſſes, libenter tibi me & facile purgaſſem. Non enim mihi ingrata ſunt quæ feciſti, ſed quæ ſcripſiſti moleſta. Me autem, propter quem cæteri liberi ſunt, tibi liberum non viſum demiror. Nam ſi falſa fuerunt, quæ tu ad me, ut ais, detuliſti, quid ego tibi debeo? Si vera, tu es optimus teſtis, quid mihi populus Romanus debeat. Vale.

Ex

Ex LIBRO IX. ad fam. EPIST. III.

ARGUMENTUM.

Iturum se ad Varronem significat, quanquam fore videat, ut ab hominibus uterque reprehendatur, si Baiis futuri sint, quasi turpe sit, miserrima civitate, villarum amœnitatem quærere; se tamen eorum inscitiam negligere, & indoctorum sermones contemnere, & in studiis omnino cum Varrone victurum ait.

Cicero Varroni S. D

ETSI quid scriberem nonha bedam, tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergo potissimum scribam? Quod velle te puto, cito me ad te esse venturum. Etsi vide, quæso, satisne rectum sit, nos hoc tanto incendio civitatis, in istis locis esse. Dabimus sermonem iis qui nesciunt, nobis, quocunque in loco

loco ſimus, eundem cultum, eundem victum eſſe. Quid refert? tamen in ſermonem incidemus. Valde id, credo, laborandum eſt, ne, cum omnes in omni genere & ſcelerum & flagitiorum volutentur, noſtra nobiſcum, aut inter nos ceſſatio vituperetur. Ego vero, neglecta barbarorum inſcitia, te perſequar. Quamvis enim hæc ſunt miſera, quæ ſunt miſerrima, tamen artes noſtræ neſcio quomodo nunc uberiores fructus ferre videntur, quam olim ferebant: ſive quia nulla nunc in re alia acquieſcimus, ſive quod gravitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non ſentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego nunc ad te, cujus domi naſcuntur? * γλαυκ' εἰς Ἀθήνας. Nihil ſcilicet, niſi ut reſcriberes aliquid, me expectares. Sic igitur facies. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. V.

ARGUMENTUM.

Probat & diem, quo conventuri ſint, & ſuum Varroniſque conſilium, quod,

* Noctuam ad Athenas.

ſemel

semel a Cæsare victi, ab armis discesserint.

Cicero Varroni S. D.

MIHI vero ad Nonas bene maturum videtur fore, neque solum propter reipublicæ, sed etiam propter anni tempus. Quare diem istum probo; itaque eundem ipse sequar. Consilii nostri, nisi eos quidem, qui id secuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem. Secuti enim sumus non spem, sed officium. Reliquimus autem non officium, sed desperationem. Ita verecundiores fuimus, quam qui se domo non commoverunt; saniores, quam qui, amissis opibus, domum non reverterunt. Sed nihil minus fero, quam severitatem otiosorum, & quoquo modo se res haberet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante Nonas veniendi, istic te videbo, sin minus, persequar in Cumanum, & ante te certiorem faciam, ut lavatio parata sit. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XI.

ARGUMENTUM.

Tulliolæ filiæ ſuæ mortem, Dolabellæ, qui jam antea cum ea divortium fecerat, dolenter ſignificans, ait ſibi plurimum ſolatii in illius conſuetudine & ſermonibus futurum; ſuos obtrectatores ab eo refutari vult, ſed amorem in ſe ex eo patefieri magis gaudet, excuſat brevitatem literarum ſuarum.

Cicero Dolabellæ ſuo S. D.

VEL meo ipſius interitu mallem literas meas deſiderares, quam eo caſu, quo ſum graviſſime afflictus; quem ferrem certe moderatius, ſi te haberem. Nam & oratio tua prudens, & amor erga me ſingularis, multum levaret. Sed quum brevi tempore, ut opinio noſtra eſt, te ſum viſurus, ita me affectum offendes, ut multum a te poſſim juvari; non quo ita ſim fractus, ut

ut aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra, & suavitas, quæ te præter cæteros delectabat, erepta mihi omnis est. Firmitatem tamen & constantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis prœlia te mea causa sustinere, non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectent, a te refutentur, quam intelligi cupio, quod certe intelligitur, me a te amari; quod ut facias, te etiam atque etiam rogo, ignoscasque brevitati literarum mearum: nam & celeriter una futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XII.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Dolabellæ de repentina Baiarum salubritate; orationem pro Deiotaro rege ad Cæsarem habitam mittit, paulo post Cæsaris necem hanc scripsit.

Cicero

Cicero Dolabellæ S. D.

GRatulor Baiis noſtris, ſiquidem, ut ſcribis, ſalubres repente factæ ſunt: niſi forte te amant, & tibi aſſentantur, & tamdiu, dum tu ades, ſunt oblitæ ſui. Quod quidem ſi ita eſt, minime miror, cœlum etiam & terras vim ſuam, ſi ita tibi conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. Itaque eam tibi miſi, quam velim ſic legas, ut cauſam tenuem & inopem, nec ſcriptione magnopere dignam. Sed ego hoſpiti veteri & amico munuſculum mittere volui levidente, craſſo filo, cujuſmodi ipſius ſolent eſſe munera. Tu velim animo ſapienti fortiquė ſis; ut tua moderatio & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XIV.

Dolabellam laudibus attollit, quia columnam Cæſari mortuo, tanquam Deo, erectam everterat, hominesque peſſime

peſſime contra civitatem & libertatem animatos ſupplicio affecerat.

Cicero Dolabellæ Conſuli S. D.

ETSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, ſatiſque ex ea magnam lætitiam voluptatemque capiebam; tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgo hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus. Neminem conveni, (convenio autem quotidie plurimos; ſunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis cauſa in hæc loca veniant, præterea ex municipiis frequentes neceſſarii mei) qui omnes, cum te ſummis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agunt. Negant enim ſe dubitare, quin tu meis præceptis & conſiliis obtemperans præſtantiſſimum te civem, & ſingularem conſulem præbeas. Quibus ego quanquam veriſſime poſſum reſpondere, te, quæ facias, tuo judicio & tua ſponte facere, nec cujuſquam egere conſilio; tamen neque plane aſſentior, ne immi-

nuam

nuam tuam laudem, si omnis a meis consiliis profecta videatur; neque valde nego. Sum enim avidior etiam, quam satis est, gloriæ. Est tamen non alienum dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiundis Nestorem; mihi vero gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. Lucius quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quam me plane salutaret, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor & gratias ago; quem quidem post te consulem, solum possumus vere consulem dicere. Deinde multa de facto & de re gesta; tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil reipublicæ salutarius. Atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere,

cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare: quanquam, mi Dolabella (hæc enim jocatus sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti, tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius. Nihil est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut scis) M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem atque constantiam; tamen idibus Martiis tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est quod ego te horter, ut dignitati & gloriæ servias? proponam tibi claros viros, quod facere solent

ſolent qui hortantur? neminem habeo clariorem quam teipſum; te imitere oportet; tecum ipſe certes; ne licet quidem tibi jam tantis rebus geſtis non tui ſimilem eſſe. Quod cum ita ſit, hortatio non eſt neceſſaria, gratulatione magis utendum eſt. Contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, ut ſumma ſeveritas animadverſionis non modo non invidioſa, ſed etiam popularis eſſet, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratiſſima. Hoc ſi tibi fortuna quadam contigiſſet, gratularer felicitati tuæ; ſed contigit magnitudine cum animi, tum etiam ingenii atque conſilii. Legi enim concionem tuam; nihil illa ſapientius: ita pedetentim & gradatim cum acceſſus a te ad cauſam facti, tum receſſus, ut res ipſa maturitatem tibi animadvertendi omnium conceſſu daret. Liberaſti igitur & urbem periculo, & civitatem metu; neque ſolum ad tempus maximam utilitatem attuliſti, ſed etiam ad exemplum facti. Intelligere debes in te poſitam eſſe rempublicam, tibique non modo tuendos, ſed etiam ornandos eſſe illos viros, a quibus initium

tium libertatis profectum est. Sed his de rebus plura coram propediem, ut spero. Tu quum rempublicam nosque conservas, fac ut diligentissime teipsum; mi Dolabella, custodias. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XXV.

ARGUMENTUM.

Scripsit hanc epistolam ante bellum civile, cum esset in Cilicia proconsul. Jocans cavillatur, quia sibi Papirius præcepta de re militari literis tradiderat.

M. T. C. *Imp. Papirio Pæto* S. D.

SUmmum me ducem literæ tuæ reddidere: plane nesciebam te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros & Cineæ video lectitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis; hoc amplius, navicularum habere aliquid in ora maritima, contra equitem Parthum negant ullam ar-

maturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis quocum imperatore tibi negotium sit. * Κύρου παιδείαν, quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimus alias coram, ut spero, brevi tempore. Nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius; sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) mihi summus usus est: valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam, tum quod in his controversiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque ego eum esse vellem, repente percussus est atrocissimis literis, in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem a Q. Fabio fratre proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergraviter tulit, existimavitque fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eo progressum esse. Nunc si me amas, mi Pæte, negotium totum

* Cyri eruditionem.

suscipe, & molestia Fabium libera. Authoritate tua nobis opus est, & consilio & etiam gratia. Noli pati fratres litigare, & judiciis turpibus conflictari. Mathonem & Pollionem inimicos habet Fabius. Quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris, id ille in te positum esse putat, mihique persuadet. Vale.

Ex LIBRO X. ad fam. EPIST. I.

ARGUMENTUM.

In Antonii immoderatam potentiam invehitur, & Plancum transalpinam Galliam administrantem, hortatur, ut in rempublicam omni cogitatione studioque incumbat; postremo agit gratias de Furnio honorifice tractato.

M. T. *Cicero Planco* S. D.

ET absui proficiscens in Græciam: & posteaquam de meo cursu reipublicæ sum voce revocatus, nunquam

per M. Antonium quietus fui: cujus tanta eſt, non inſolentia (nam id quidem vulgare vitium eſt) ſed immanitas, non modo ut vocem, ſed ne vultum quidem liberum poſſit ferre cujuſquam. Itaque mihi maximæ curæ eſt, non de mea quidem vita, cui ſatisfeci vel ætate, vel factis, vel (ſi quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria; ſed me patria ſolicitat, in primiſque, mi Plance, expectatio conſulatus tui, quæ ita longa eſt ut optandum ſit, ut poſſimus ad id tempus reipublicæ ſpiritum ducere. Quæ poteſt enim ſpes eſſe in ea republica, in qua hominis impotentiſſimi atque intemperantiſſimi armis oppreſſa ſunt omnia? & in qua nec ſenatus, nec populus vim habet ullam? nec leges ullæ ſunt, nec judicia, nec omnino ſimulacrum aliquod, ac veſtigium civitatis? ſed quum acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat quod ſingulis de rebus ſcriberem. Illud autem erat amoris mei, quem a tua pueritia ſuſceptum non ſervavi ſolum, ſed etiam auxi; monere te atque hortari, ut in rempublicam omni cogitatione curaque incumberes. Quæ ſi ad tuum

tuum tempus perducitur, facilis gubernatio eſt: ut perducatur autem magnæ cum diligentiæ eſt, tum etiam fortunæ. Sed & te aliquanto ante (ut ſpero) habebimus; & præterquam quod reipublicæ conſulere debemus, tamen tuæ dignitati ita favemus, ut omne noſtrum conſilium, ſtudium, officium, operam, laborem, diligentiam, ad amplitudinem tuam conferamus. Ita faciliime & reipublicæ, quæ mihi cariſſima eſt; & amicitiæ noſtræ, quam ſanctiſſime nobis colendam puto, me intelligo ſatisfacturum. Furnium noſtrum tanti a te fieri, quantum ipſius humanitas & dignitas poſtulat, nec miror, & gaudeo, teque hoc exiſtimare volo, quicquid in eum judicii officiique contuleris, id ita me accipere, ut in meipſum te putem contuliſſe. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. III.

ARGUMENTUM.

Cicero veritus id quod accidit, ne Plancus, relictis reipublicæ partibus,

bus, cum Antonio se conjungeret, crebro illum ad tuendam rempublicam hortatur, & quoniam plurimum valet si laudes eum, quem hortaris, utitur hoc artificio, eumque ornat laudibus, & veterem necessitudinem commemorat.

M. T. *Cicero Planco* S. D.

CUM ipsum Furnium vidi per se libentissime, tum hoc libentius, quod illum audiens te videbar audire. Nam & in re militari virtutem, & in administranda provincia justitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit, & praeterea mihi non ignotam in consuetudine & familiaritate suavitatem tuam adjunxit, praeterea summam erga se liberalitatem. Quae omnia mihi jucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra ante aliquanto quam tu natus es; amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua; confirmata jam aetate familiaritatem cum studio meo, tum judicio tuo con-

constitutam. His de causis mirabiliter faveo dignitati tuæ, quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es, virtute duce, comite fortuna, eaque es adeptus adolescens, multis invidentibus, quos ingenio industriaque fregisti. Nunc me amantissimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies, omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reipublicæ statu acquires. Scis profecto (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent te nimis servire temporibus, quod ego quoque existimarem, si te ea, quæ patiebare, probasse etiam arbitrarer. Sed cum intelligerem quid sentires, te arbitrabar videre quid posses. Nunc alia ratio est, omnium rerum tuum judicium est, idque liberum. Consul es designatus, optima ætate, summa eloquentia, maxima orbitate reipublicæ virorum talium. Incumbe, per deos immortales, in eam curam & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem & gloriam afferat. Unus autem est, hoc præsertim tempore,

per tot annos republica devexata, reipublicæ bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putavi, quam quo te arbitrarer monitis & præceptis egere: sciebam enim, ex iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. Quare modum faciam. Hoc tantum significandum putavi, ut potius amorem tibi ostenderem meum, quam ostentarem prudentiam. Interea, quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiose diligenterque curabo. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. IV.

ARGUMENTUM.

Gratias agit Ciceroni, quod eum ad verissimæ gloriæ studium sit adhortatus, seque in reipublicæ potestate totum fore pollicetur.

Plancus Ciceroni S. D.

GRatiſſimæ mihi tuæ literæ fuerunt, quas ex Furnii ſermone te ſcripſiſſe animadverto. Ego autem præteriti temporis excuſationem affero, quod te profectum audieram, nec multo ante rediiſſe quam ex epiſtola tua cognovi. Nullum enim in te officium, ne minimum quidem, ſine maxima culpa videor poſſe præterire: in quo tuendo habeo cauſas plurimas, vel paternæ neceſſitudinis, vel meæ a pueritia obſervantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicero, quod mea tuaque patitur ætas, perſuade tibi, te unum eſſe in quo ego colendo patriam mihi conſtituerim ſanctitatem. Omnia igitur tua conſilia mihi non magis prudentiæ plena, quæ ſumma eſt, videntur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conſcientia metior. Quare ſi aut aliter ſentirem, certe admonitio tua me reprimere, aut ſi dubitarem, hortatio impellere poſſet, ut id ſequerer, quod tu optimum putares. Nunc vero quid

eſt quod me in aliam partem trahere poſſit? Quæcunque in me bona ſunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etſi a te propter amorem carius ſunt æſtimata; tamen vel inimiciſſimi judicio tanta ſunt, ut præter bonam famam nihil deſiderare videantur. Quare hoc unum tibi perſuade, quantum viribus eniti, conſilio providere, authoritate movere potuero, hoc omne reipublicæ ſemper futurum. Non eſt ignotus mihi ſenſus tuus, neque ſi facultas, optabilis mihi quidem, tui præſentis eſſet, unquam a tuis conſiliis diſcreparem; nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere jure poſſis. Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in urbe menſe Januario geratur, ut ſciam. Interim maximam hic ſollicitudinem curamque ſuſtineo, ne inter aliena vitia hæ gentes noſtra mala ſuam putant occaſionem. Quod ſi proinde, ut ipſe mereor, mihi ſucceſſerit, certe & tibi, cui maxime cupio, & omnibus viris bonis ſatisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. V.

ARGUMENTUM.

Hic quoque Plancum ad suscipiendam tuendamque rempublicam gloriæ stimulis incitat.

M. T. Cicero Planco S. D.

BInas a te accepi literas eodem exemplo; quod ipsum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ. Intellexi enim te laborare, ut ad me mihi expectatissimæ literæ perferrentur. Ex quibus cepi fructum duplicem, mihique in comparatione difficilem ad judicandum, amoremne ergo me tuum, an animum in rempublicam pluris æstimandum putarem. Est omnino patriæ caritas, meo quidem judicio, maxima: sed amor voluntatisque conjunctio plus certe habet suavitatis. Itaque commemoratio tuæ paternæ necessitudinis, benevolentiæque ejus, quam erga me a pueritia contulisses, cæterarumque rerum, quæ ad

ad eam ſententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerunt. Rurſus declaratio animi tui, quem haberes de republica, quemque habiturus eſſes, mihi erat jucundiſſima; eoque major erat hæc lætitia, quod ad illa ſuperiora accedebat. Itaque te non hortor ſolum, mi Plance, ſed plane etiam oro, quod feci his literis, quibus tu humaniſſime reſpondiſti, ut tota mente omnique animi impetu in rempublicam incumbas. Nihil eſt quod tibi majori fructui, gloriæque eſſe poſſit: nec quidquam ex omnibus rebus humanis eſt præclarius aut præſtantius, quam de republica bene mereri. Adhuc enim patitur tua ſumma humanitas & ſapientia me, quod ſentiam, libere dicere. Fortuna ſuffragante videris res maximas conſecutus; quod quanquam ſine virtute non potuiſſes, tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ temporibuſque tribuuntur. His temporibus difficillimis reipublicæ quicquid ſubveneris, id erit totum & proprium tuum. Incredibile eſt omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium.

Magna

Magna ſpes in te, & in tuo exercitu magna expectatio. Cujus, per deos, gratiæ gloriæque cave tempus amittas. Sic moneo ut filium, ſic faveo ut mihi, ſic hortor ut pro patria, & amiciſſimum. Vale.

Ex eodem LIB. ad fam. EPIST. VI.

ARGUMENTUM.

Cum Plancus, literis ad Senatum ſcriptis, pacem cum Antonio faciendam ſuaſiſſet, conſilium illud Cicero improbat, pacemque armis, non pactione, quærendam ait, ipſum autem Plancum, ut ſe a ſocietate malorum civium aliquando ſejungens, totum ad rempublicam transferat, propoſito conſulis officio cohortatur.

M. T. Cicero. *Planco* S. D.

QUÆ locutus eſt Furnius noſter de animo tuo in rempublicam, ea gratiſſima fuerunt ſenatui, populoque Romano probatiſſima; quæ autem recitatæ

citatæ literæ ſunt in ſenatu, nequaquam conſentire cum Furnii oratione viſæ ſunt. Pacis enim author eras, cum Collega tuus, vir clariſſimus, a fœdiſſimis latronibus obſideretur; qui aut poſitis armis pacem petere debent, aut ſi pugnantes eam poſtulant, victoria pax, non pactione, parienda eſt. Sed de pace literæ vel Lepidi, vel tuæ, quam in partem acceptæ ſint, ex viro optimo, fratre tuo, & ex C. Furnio poteris cognoſcere. Me autem impulit tui caritas, ut, quanquam nec tibi ipſi deeſſet conſilium, & fratris Furniique benevolentia fideliſque prudentia tibi præſto eſſet futura, vellem tamen meæ quoque authoritatis, pro plurimis noſtris neceſſitudinibus, præceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis conſecutus ſis (es autem adeptus ampliſſimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis inſignia, niſi te cum libertate populi Romani & cum ſenatus authoritate conjunxeris. Sejunge te, quæſo, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum judicium, ſed temporum

rum vincla conjunxerunt. Complures in perturbatione reipublicæ consules dicti, quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo in rempublicam extitit consulari. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum civium, tui dissimillimorum, societate sejungas; deinde te senatui bonisque omnibus authorem, principem, ducem præbeas: postremo ut pacem esse judices non in armis positis, sed in abjecto armorum & servitutis metu. Hæc si & ages & senties, tum eris non modo consul & consularis, sed magnus etiam consul & consularis; sin aliter, tua in istis amplissimis nominibus honorum non modo dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Hæc, impulsus benevolentia, scripsi paulo severius, quæ tu in experiendo in ea ratione, quæ te digna est, vera esse cognosces. XIII Cal. Aprilis.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. VII.

ARGUMENTUM.

Exponit, cur brevior sit hæc epistola, & cur studium suum in rempublicam serius patefecerit, suamque dignitatem Ciceroni commendat.

Plancus Ciceroni S. D.

PLURA tibi de meis consiliis scriberem, rationemque omnium redderem verbosius, quo magis judicares, omnia me reipublicæ præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi, (non minus enim a te probari, quam diligi semper volui; nec te magis in culpa defensorem mihi paravi, quam prædicatorem meritorum meorum esse volui;) sed breviorem me duæ res faciunt; una, quod publicis literis omnia sum persecutus; altera, quod M. Varisidium, equitem Romanum, familiarem meum, ipsum ad te transire jussi, ex

ex quo omnia cognoſcere poſſes. Non, mediusfidius, mediocri dolore afficiebar, cum alii occupare poſſeſſionem laudis viderentur: ſed uſque mihi temperavi, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquod & conſulatu meo & veſtra expectatione efficerem. Quod ſpero, ſi me fortuna non fefellerit, me conſecuturum; ut maximo præſidio reipublicæ nos fuiſſe & nunc ſentiant homines, & in poſterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meæ ſuffrageris, &, quarum rerum ſpe ad laudem me vocaſti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. Non minus poſſe te, quam velle exploratum mihi eſt. Fac valeas, meque mutuo diligas.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. VIII.

ARGUMENTUM.

Cauſas affert, quibus adductus non ita mature, ut homines expectabant, defenſorem ſe publicæ libertatis profeſſus

fessus sit, deque exercitu suo & statu provinciæ significat.

Plancus Imp. Cos. Des. *Coss. Prætt. Tribb. Pleb. Sen. Pop. Plebique Romanæ* S. D.

SI cui forte videor diutius & hominum expectationem & spem reipublicæ de mea voluntate tenuisse suspensam, huic prius excusandum me esse arbitror, quam de insequenti officio quicquam ulli pollicendum. Non enim præteritam culpam videri volo redemisse, sed optimæ mentis cogitata jampridem, maturo tempore enuntiare. Non me præteribat, in tanta sollicitudine hominum & tam perturbato statu civitatis, fructuosissimam professionem bonæ voluntatis, magnosque honores ex ea re complures consecutos videbam. Sed, cum in eum casum me fortuna demisisset, ut aut celeriter pollicendo magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem; aut si in eo mihi temperavissem, majores occasiones ad opitulan-

landum haberem, expeditius iter communis ſalutis, quam meæ laudis eſſe volui. Nam quis in ea fortuna, quæ mea eſt, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea ſpe, quam in manibus habeo, aut ſordidum quidquam pati, aut perniciosum concupiſcere poteſt? Sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multæ curæ opus fuerunt ut quæ reipublicæ boniſque omnibus polliceremur, exitu præſtaremus, neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, ſed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis ſæpe præmiis ſollicitatus, ut ab republica potius moderata, quam ab uno infinita ſperaret. Confirmandæ complures civitates, quæ ſuperiore anno largitionibus conceſſionibuſque præmiorum erant obligatæ; ut & illa vana putarent, & eadem a melioribus authoribus petenda exiſtimarent. Eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis provinciis exercitibuſque præfuerunt, ut potius cum pluribus ſocietatem defendendæ liber-

libertatis iniremus, quam cum paucioribus funeſtam orbi terrarum victoriam partiremur. Muniendi vero noſmetipſi fuimus, aucto exercitu, auxiliiſque multiplicatis; ut, cum præferremus ſenſus aperte, tum etiam, invitis quibuſdam, ſciri quid defenſuri eſſemus, non eſſet periculoſum. Itaque nunquam diffitebor, multa me, ut ad effectum horum conſiliorum pervenirem, & ſimulaſſe invitum, & diſſimulaſſe cum dolore; quod præmatura denunciatio boni civis imparati quam periculoſa eſſet, ex caſu collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro optimo, plura etiam verbo, quam ſcriptura, dedimus; ut & tectius ad vos perferrentur, & nos eſſemus tutiores; quibuſque rebus & communem ſalutem muniri, & nos armari conveniret, præcepimus. Ex quo intelligi poteſt, curam reipublicæ ſummæ defendendæ jampridem apud nos excubare. Nunc, cum deum benignitate ab omni re ſumus paratiores, non ſolum bene ſperare de nobis homines, ſed explorate

rate judicare volumus. Legiones habeo quinque ſub ſignis, & ſua fide & virtute reipublicæ conjunctiſſimas, & noſtra liberalitate nobis obſequentes; provinciam omnium civitatum conſenſu paratiſſimam, & ſumma contentione ad officia certantem; equitatus auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam ſuam ſalutem libertatemque conficere poſſunt. Ipſe ita ſum animo paratus, ut vel provinciam tueri, vel ire quo reſpublica vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciamque, vel omnem impetum belli in me convertere non recuſem; ſi modo meo caſu aut confirmare patriæ ſalutem, aut periculum poſſim morari. Hæc ſi jam expeditus omnibus rebus, tranquilloque ſtatu civitatis polliceor, in damno meæ laudis reipublicæ commodo lætabor: ſin ad ſocietatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam, conſilia mea æquis judicibus ab obtrectatione invidorum defendenda commendo. Mihi quidem ipſi fructus meritorum meorum in rei-

reipublicæ incolumitate ſatis magnus eſt paratus. Eos vero, qui meam authoritatem & multo magis veſtram fidem ſecuti, nec ulla ſpe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. X.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de optima voluntate, ſtudioque juvandæ reipublicæ, præmiaque illum a ſenatu ſperare jubet honorificentiſſima, de quo operam ſuam pollicetur, & hortatur, ut egregie pergat in republica tuenda.

M. T. *Cicero Planco* S. D.

ETSI ſatis ex Furnio noſtro cognoram, quæ tua voluntas, quod conſilium de republica eſſet; tamen tuis literis lectis, liquidius de toto ſenſu tuo judicavi. Quamobrem, quan-

quanquam in uno prœlio omnis fortuna reipublicæ diſceptat, (quod quidem, cum hæc legeres, jam decretum arbitrabar fore) tamen ipſa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem conſecutus. Itaque ſi conſulem Romæ habuiſſemus, declaratum eſſet ab ſenatu cum tuis magnis honoribus, quam gratus eſſet conatus & apparatus tuus. Cujus rei non modo non præteriit tempus, ſed ne maturum quidem etiam nunc, meo quidem judicio, fuit. Is enim denique honos mihi videri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficii, ſed propter magna merita claris viris defertur & datur. Quare, ſit modo aliqua reſpublica, in qua honos elucere poſſit, omnibus, mihi crede, ampliſſimis honoribus abundabis. Is autem, qui vere appellari poteſt honos, non invitamentum ad tempus, ſed perpetuæ virtutis eſt præmium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem, ſubveni patriæ, opitulare collegæ, omnium gentium conſenſum & incredibilem conſpirationem ad-

adjuva. Me tuorum consiliorum adjutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumque cognosces. Ad eas enim causas, quibus inter nos amore sumus, officiis, vetustate conjuncti, patriæ caritas accessit, eaque effecit, ut tuam vitam anteferrem meæ. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XVIII.

ARGUMENTUM.

Officium Planci in gratiarum actione, quanquam a se minime expectatum, tamen sibi fuisse gratissimum fatetur, literis ejus mirabiliter senatum esse delectatum significat, &, ut ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat, hortatur.

M. T. Cicero. *Planco* S. D.

QUanquam gratiarum actionem a te non desiderabam, cum te re ipsa atque animo scirem esse gratissimum;

tissimum; tamen, (fatendum est enim) fuit ea mihi perjucunda, sic enim vidi, quasi ea quæ oculis cernuntur, me a te amari. Dices, quid antea? semper equidem, sed nunquam illustrius. Literæ tuæ mirabiliter gratæ sunt Senatui, cum rebus ipsis, quæ erant gravissimæ & maximæ, fortissimi animi, summique consilii, tum etiam gravitate sententiarum atque verborum. Sed, mi Plance, incumbe ut belli extrema perficias: in hoc erit summa & gratia & gloria. Cupio omnia reipublicæ causa; sed, mehercule, in ea conservanda jam defatigatus, non multo plus patriæ faveo, quam tuæ gloriæ: cujus maximam facultatem tibi dii immortales, ut spero, dedere; quam complectere, obsecro. Qui enim Antonium oppresserit, is hoc bellum teterrimum periculosissimumque confecerit.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XXII.

ARGUMENTUM.

Agris dividendis præfici Plancus cupiebat ad militum gratiam comparandum; ea de re respondit Cicero.

M. T. Cicero Planco S. D.

IN te & in Collega omnis spes est, diis approbantibus. Concordia vestra, quæ senatui declarata literis vestris est, mirifice & senatus & cuncta civitas delectata est. Quod ad me scripseras de re agraria: si consultus senatus esset, ut quisque honorificentissimam de te sententiam dixisset, eam secutus essem; qui certe ego fuissem. Sed propter tarditatem sententiarum moramque rerum, cum ea, quæ consulebantur, ad exitum non pervenirent; commodissimum mihi, Plancoque fratri visum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror

tror te ex Planci literis cognovisse. Sed sive in senatusconsulto, sive in cæteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade, tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, ut nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Literas tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maxime opto. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XXIII.

ARGUMENTUM.

Excusat se quod Lepido crediderit, & suam diligentiam in copiis tuto retrahendis declarat, audita Lepidi & Antonii conjunctione, quo in periculo subsidium exercitus Octavii postulat.

Plancus Ciceroni S. D.

NUnquam mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dum, si quid acci-

derit mihi, a reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si unquam Lepido ex animo credidissem. Credulitas enim error est magis quam culpa; & quidem in optimi cujusque mentem facillime irrepit. Sed ego non hoc vitio pene sum deceptus. Lepidum enim pulchre noram. Quid ergo est? Pudor me, qui in bello maxime periculosus est, hunc casum coegit subire. Nam, si uno loco essem, verebar, ne cui obtrectatorum, & nimium pertinaciter Lepido offensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias prope in conspectum Lepidi Antoniique adduxi, quadraginta millium passuum spatio relicto consedi, eo consilio, ut vel celeriter accedere, vel salutariter recipere me possem. Adjunxi hæc, in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus esset; Vocontii sub manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, desperato adventu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio conjunxit ad

ad 4 Cal. Junias; eodemque die ad me castra moverunt: viginti millia passuum cum abessent, res mihi nuntiata est. Dedi operam deum benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile haberet: non miles ullus, non eques, non quicquam impedimentorum amitteretur aut ab illis furentibus latronibus interciperetur. Itaque pridie nonas Junias omnes copias Isaram trajeci, pontesque, quos fecerim, interrupi, ut spatium ad colligendum se haberent, & ego me interea cum collega conjungerem, quem triduo, cum has dabam literas, expectabam. Laterensis nostri & fidem & animum in rempublicam singularem semper fatebor; sed certe nimia ejus indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspicienda fecit eum minus sagacem. Qui quidem cum in fraudem se deductum videret, manus, quas justius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. In quo casu tamen interpellatus & adhuc vivit & dicitur victurus: sed tamen de hoc parum mihi

certum eſt. Magno cum dolore parricidarum elapſus ſum his; veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati; iracundias autem harum rerum recentes habebant, quod Lepidum caſtigare non deſtiteram, ut extingueret bellum; quod colloquia facta improbabam; quod legatos, fide Lepidi miſſos ad me, in conſpectum venire vetueram; quod C. Catium Veſtinum tribunum militum, miſſum ab Antonio ad me cum literis, exceperam. In quo hanc capio voluptatem, quod certe, quo magis me petiverunt, tanto majorem his fruſtratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc feciſti, idem præſta; ut vigilanter, nervoſeque nos, qui ſtamus in acie, ſubornes. Veniat Cæſar cum copiis, quas habet firmiſſimas, aut, ſi ipſum aliqua res impedit, exercitus mittatur, cujus ipſius magnum agitur periculum. Quicquid aliquando futurum fuit in caſtris perditorum contra patriam, hoc omne jam convenit. Pro urbis vero ſalute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? Quod ſi vos iſtic non de-

defueritis, profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde reipublicæ satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies, mehercule, habeo cariorem, sollicitudinesque meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex judicio tuo perdam. Opto ut mihi liceat jam, præsenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora. Octavo idus Junias Civarone ex finibus Allobrogum.

Ex eod. LIB. ad fam. EPIST. XXIV.

ARGUMENTUM.

Pollicetur se memorem beneficiorum, suas copias narrat, illis autem diffidens, in quibus maxima pars sit tironum, subsidium aut ab Octaviano, aut ab Africano exercitu, postulat, Octavianum quasi negligentem in tuenda republica accusat, dicitque eum esse causam quare Marcus Antonius & Lepidus nondum sint oppressi.

Plancus Imp. *Cos. Des. Ciceroni* S. D.

FAcere non possum, quin in singulas res meritaque tua tibi gratias agam. Sed mehercule facio cum pudore. Neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem. Neque ego lubenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis, & malo præsens observantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates, in tua observantia, indulgentia, assiduitate vincam. Amor enim tuus, ac judicium de me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curæ, quos ego non potentiæ meæ causa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui a senatu; sed primum, quod ita meritos judicabam, deinde, quod ad omnes casus conjunctiores reipublicæ esse volebam, novissime, ut ab omni

omni omnium ſolicitatione averſos eos, tales vobis præſtare quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra ſuſtinemus. Quod conſilium noſtrum, etſi, quanta ſit aviditas hominum, non ſine cauſa, talis victoriæ, ſcio, tamen vobis probari ſpero. Non enim, ſi quid in his exercitibus ſit offenſum, magna ſubſidia reſpublica habet expedita, quibus ſubito impetu ac latrocinio parricidarum reſiſtat. Copias vero noſtras notas tibi eſſe arbitror. In caſtris meis legiones ſunt veteranæ tres, tironum vel luculentiſſima ex omnibus una; in caſtris Bruti una veterana legio, altera bima, octo tironum. Ita univerſus exercitus numero ampliſſimus eſt, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tironi ſit committendum, nimium ſæpe expertum habemus. Ad hoc robur noſtrorum exercituum, ſive Africanus exercitus, qui eſt veteranus, ſive Cæſaris acceſſiſſet, æquo animo ſummam rempublicam in diſcrimen deduceremus. Aliquanto autem propius eſſe, quod ad Cæſarem attinet, videbamus. Nihil deſtiti eum literis hortari, neque ille in-

 termiſit

termisit affirmare, se sine mora venire; cum interim aversum illum ab hac cogitatione ad alia consilia video se contulisse. Ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis literisque misi, si quid proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum, vel quod in familiaritate Cæsaris, vivo illo, jam tueri eum & diligere fuit mihi necesse; vel quod ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi atque humanissimi fuit sensus; vel quod ex tam insigni amicitia mea atque Cæsaris, hunc filii loco, & illius & vestro judicio substitutum, non proinde habere turpe mihi videtur. Sed quicquid tibi scribo, dolenter mehercule magis, quam inimice facio. Quod vivit Antonius hodie, quod Lepidus una est, quod exercitus habent non contemnendos, quod sperant, quod audent, omne Cæsari acceptum referre possunt. Neque ego superiora repetam. Sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset, aut oppressum jam bellum esset, aut in adversissimam illi

His-

Hiſpaniam cum detrimento eorum maximo detruſum. Quæ mens eum, aut quorum conſilia a tanta gloria, ſibi vero etiam neceſſaria ac ſalutari, avocarint, & ad cogitationem conſulatus bimeſtris, ſummo cum terrore hominum, & inſulſa cum efflagitatione tranſtulerint, exputare non poſſum. Multum in hac re mihi videntur neceſſarii ejus, & reipublicæ & ipſius cauſa proficere poſſe, plurimum, ut puto, tu quoque, cujus ille tanta merita habet, quanta nemo, præter me; nunquam enim obliviſcar, maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandavi. Quod ſi, quantam debeo, habuero apud eum authoritatem, plurimum ipſum juvero. Nos interea duriore conditione bellum ſuſtinemus, quod neque expeditiſſimam dimicationem putamus, neque tamen refugiendo commiſſuri ſumus, ut majus detrimentum reſpublica accipere poſſit. Quod ſi aut Cæſar ſe reſpexerit, aut Africanæ legiones celeriter venerint, ſecuros vos ab hac parte reddemus. Tu, ut inſtituiſti, me diligas rogo, proprieque

que tuum esse tibi persuadeas. 5 Cal. Sext. ex Castris.

Ex eod. Lib. ad fam. Epist. XXIX.

Argumentum.

Scribit de suo studio erga salutem Appii exulantis, bonamque spem habere hortatur.

M. T. Cicero *Appio* S. D.

De meo studio erga salutem & incolumitatem tuam credo te cognosse ex literis tuorum; quibus me cumulatissime satisfecisse certo scio; nec his concedo, quanquam sunt singulari in te benevolentia, ut te salvum malint, quam ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quam ipsi, hoc tempore prodesse possim; quod quidem nec destiti facere, nec desistam; & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo, magnoque sis, meque tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie Nonas Quintiles.

Ex

Ex XI. LIB. ad fam. EPIST. I.

ARGUMENTUM.

Decimus Brutus habitum cum Hirtio, consule designato, sermonem exponit, postulatam a se liberam legationem significat, suum consilium ostendit, tutam in urbe mansionem non esse, migrandum ex Italia; vel postulandum ut ipsi & M. Bruto & Cassio liceat esse in urbe publico præsidio.

D. Brutus *M. Bruto* & *C. Cassio* S. D.

QUO in statu simus cognoscite. Heri vesperi apud me Hirtius fuit; qua mente esset Antonius, demonstravit, pessima scilicet & infidelissima; nam se neque mihi provinciam dare posse aiebat, neque arbitrari tuto in urbe esse quenquam nostrum, adeo esse militum concitatos animos & plebis. Quod utrumque esse falsum, puto vos animadvertere; atque illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum,

ne,

ne, si mediocre auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullæ partes iis in republica relinquerentur. Cum in his angustiis versarer, placitum est mihi, ut postularem legationem liberam mihi, reliquisque nostris, ut aliqua causa proficiscendi honesta quæreretur. Hæc se impetraturum pollicitus est, nec tamen impetraturum confido; tanta est hominum insolentia & nostri insectatio. Ac si dederint quod petimus, tamen paulo post futurum puto, ut hostes judicemur, aut aqua & igni interdicamur. Quid ergo est, inquis, tui consilii? dandus est locus fortunæ, cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquo terrarum arbitror. Si melior casus fuerit, revertemur Romam, si mediocris, in exilio vivemus; si pessimus, ad novissima auxilia descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrum, cur novissimum tempus expectemus potius, quam nunc aliquid moliamur? Quia ubi consistamus non habemus, præter Sextum Pompeium & Bassum Cæcilium, qui mihi videnter hoc nuntio de Cæsare allato firmiores futu-

ri.

ri. Satis tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant, ſcierimus. Pro Caſſio & te, ſi quid velitis me recipere, recipiam. Poſtulat enim hocHirtius, ut faciam. Rogo vos quamprimum mihi reſcribatis, nam non dubito, quin his de rebus ante horam quartam Hirtius certiorem me ſit facturus, quem in locum convenire poſſimus. Quo me velitis venire reſcribite. Poſt noviſſimum Hirtii ſermonem, placitum eſt mihi poſtulare, ut liceret nobis eſſe publico præſidio, quod illos nobis conceſſuros non puto, magnam enim jam invidiam iis faciemus. Nihil tamen non poſtulandum putavi, quod æquum eſſe ſtatuerem. Valete.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. II.

ARGUMENTUM.

Concitatis a M. Antonio animis militum & plebis, ut ſupra dictum eſt, contra interfectores Cæſaris, Brutus & Caſſius ex urbe ceſſerunt, & in hac epiſtola blandiuntur M. Antonio,

tonio, & ostendunt se magnam in eo spem & fiduciam habere, eumque orant, ut reddat eos certiores an tuto Romæ esse possint, magna veteranorum militum frequentia, & quare illi milites & veterani congregati sint Romæ se dubitare significant.

M. Brutus & C. Cassius *Præt.* *M. Antonio Coss.* S. D.

DE tua fide & benevolentia in nos, nisi persuasum esset nobis, non scripsissemus hæc tibi; quæ profecto, quum istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis magnam veteranorum multitudinem Romam convenisse jam, & ad Calendas Junias futuram multo majorem. De te si dubitemus aut vereamur, simus nostri dissimiles. Sed certe, cum ipsi in tua potestate fuerimus, tuoque adducti consilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios, neque solum edicto, sed etiam literis id fecerimus, digni sumus quos habeas tui consilii par-

participes, in ea re præsertim quæ ad nos pertinet. Quare petimus a te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos; putesne, nos tutos fore in tanta frequentia militum veteranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus, quod velle & probare vix quisquam posse videtur, qui nos salvos & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quidquam aliud communi libertate quæsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu; quod certe abest a tua virtute & fide; sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos, tibi enim uni credidimus, & credituri sumus. Maximo timore de nobis afficiuntur amici nostri, quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius impelli ab aliis quolibet, quam a te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia rogamus. Nam illud valde leve est ac nugatorium, ea re denunciatum esse veteranis, quod de commodis eorum mense Junio laturus esses. Quem enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit nos

qui-

quieturos? Non debemus cuiquam videre nimium cupidi vitæ, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie & confusione omnium rerum.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. IV.

ARGUMENTUM.

Res a se gestas exponit, & Ciceronem rogat, ut Romæ dignitatem ejus tueatur, & sententia sua eum adjuvet contra Cæsarianos, qui eum criminabantur, quod Cæsarem interfecisset.

D. Brutus *Imp. M. T. Ciceroni* S. D.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis a te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere; sed profecto est ita, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen imperatorium captans, quam cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere, quod mihi videor

videor confecutus. Nam & liberalitatem noſtram & animum ſunt experti: cum omnium bellicoſiſſimis bellum geſſi, multa caſtella cepi, multa vaſtavi. Non ſine cauſa ad ſenatum literas miſi. Adjuva nos tua ſententia, quod cum facies, ex magna parte communi commodo inſervieris.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. V.

ARGUMENTUM.

Excuſat ſe primum quare non reſcripſerit Bruto per Lupum, qui ejus ad ſe literas attulerat. Deinde hortatur Brutum, ut jactis maximis fundamentis libertatis interfecto Tyranno perficiet & reliqua, & oppreſſo M. Antonio liberet rempublicam dominatu regio, ut finis factorum ſuorum reſpondeat principio.

M. T. C.

M. T. Cicero *D. Bruto Imp.* S. D.

LUPUS familiaris noſter cum a te veniſſet, cumque Romæ quoſdam dies commoraretur, ego eram in iis locis, in quibus maxime me tuto eſſe arbitrabar. Eo factum eſt, ut ad te Lupus ſine meis literis rediret, cum tamen curaſſet tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad 5 Id. Decembris, nec habui quidquam antiquius, quam ut Panſam ſtatim convenirem, ex quo ea de te cognovi, quæ maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, ſi ne illa quidem in re, quæ a te geſta eſt poſt hominum memoriam maxima, hortatorem deſideraſti. Illud tamen ſignificandum videtur, populum Romanum omnia a te expectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem ſpem ponere. Tu, ſi dies noctesque memineris, (quod te facere certo ſcio) quantam rem geſſeris, non obliviſcere profecto, quantæ tibi etiam nunc gerendæ ſunt. Si enim iſte provinciam nactus erit, cui quidem

dem ego ſemper amicus fui, ante quam illum intellexi non modo aperte, ſed etiam libenter cum republica bellum gerere, ſpem reliquam nullam video ſalutis. Quamobrem te obſecro iiſdem precibus, quibus Senatus populuſque Romanus, ut in perpetuum rempublicam dominatu regio liberes, ut principiis conſentiant exitus. Tuum eſt hoc munus, tuæ partes: a te hoc civitas, vel omnes potius gentes non expectant ſolum, ſed etiam poſtulant. Quanquam cum hortatione non egeas, ut ſupra ſcripſi, non utar ea pluribus verbis, faciam illud, quod meum eſt, ut tibi omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita perſuadeas, me tum reipublicæ cauſa, quæ mihi vita mea carior eſt, tum quod tibi ipſi faveam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis conſiliis, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. XI.

ARGUMENTUM.

Scribit de Antonii profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suoque in rempublicam studio atque constantia.

D. *Brutus Imp.* M. T. *Ciceroni* S. D.

EODEM exemplo literæ a te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi tibi, quæ hic gererentur. In itinere est Antonius, ad Lepidum proficiscitur; ne de Planco quidem spem adhuc abjecit, ut ex libellis suis animadverti, qui in me inciderunt. In quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi; & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos expecto, quos confirmatos

tos domum remittam. Tu, quæ iſtic opus erunt adminiſtrari, proſpicies, ut ex tua voluntate, reique publicæ commodo fiant. Malevolentiæ hominum in me, ſi poteris, occurres: ſi non poteris, hoc te conſolabere, quod me de ſtatu meo nullis contumeliis deterrere poſſunt. Pridie Nonas Maii, ex caſtris, finibus Statiellenſium.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. XVII.

ARGUMENTUM.

Commendat Lamiam equitem Romanum in petitione præturæ.

M. T. *Cicero* D. *Bruto Imp.* S. D.

LAMIA uno omnium familiariſſime utor. Magna ejus in me, non dico officia, ſed merita, eaque ſunt populo Romano notiſſima. Is magnificentiſſimo munere ædilitatis perfunctus petit præturam, omneſque intelligunt nec dignitatem ei deeſſe, nec gratiam. Sedis ambitus extare videtur, ut ego

ego omnia pertimescam, totamque petionem Lamiæ mihi sustinendam putem. In ea re quantum me possis adjuvare, facile perspicio; nec vero, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me majore studio a te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quam si omnibus tuis opibus, omni studio Lamiam in petitione juveris, quod ut facias, vehementer rogo. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. XXIX.

ARGUMENTUM.

Cicero profecturus Legatus in Græciam, consulit Appium &, quod faciendum Appius putaret, persequitur, res suas Appio commendat, commemoratis ante beneficiis ab ipso acceptis.

M. T.

M. T. Cicero *Appio.* S. D.

DUbitanti mihi (quod ſcit Atticus noſter) de hoc toto conſilio profectionis, quod in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus acceſſit ad tollendam dubitationem, judicium & conſilium tuum. Nam & ſcripſiſti aperte, quid tibi videretur, & Atticus ad me ſermonem tuum pertulit. Semper judicavi in te, & in capiendo conſilio prudentiam ſummam eſſe, & in dando fidem; maximeque ſum expertus, cum initio civilis belli per literas te conſuluiſſem, quid mihi faciendum eſſe ſentires, eundemne ad Pomponium, an manendum in Italia. Suaſiſti ut conſulerem dignitati meæ; ex quo, quid ſentires, intellexi, & ſum admiratus fidem tuam, & in conſilio dando religionem; quod, cum aliud malle amiciſſimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quam illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & ſemper me a te diligi ſenſi. Et cum abeſſem, atque in

 magnis

magnis periculis essem ; & me absentem & meos præsentes a te cultos & defensos esse memini. Et post meum reditum, quam familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & senserim, & prædicarim, omnes, qui solent hæc animadvertere, testes habemus. Gravissimum vero judicium de mea fide & de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris & totum te ad amicitiam meam contulisti. Quod tuum judicium, nisi mea summa benevolentia erga, omnibusque meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Appi, conservabis amorem tuum, (etsi more magis hoc quidem scribo, quam quo te admonendum putem) meaque omnia tuebere ; quæ tibi ne ignota essent, Attico mandavi : a me autem, cum paulum otii nacti erimus, uberiores literas expectato. Da operam ut valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

Ex

Ex LIBRO XII. ad fam. EPIST. III.

ARGUMENTUM.

In hac Epiſtola in Antonii immoderatam potentiam & tyrannidem vehementer invehitur.

M. T. *Cicero* C. *Caſſio.* S. D.

AUget tuus amicus furorem in dies, primum in ſtatua, quam poſuit in roſtris, PARENTI OPTIME MERITO; ut non modo ſicarii, ſed jam etiam parricidæ judicemini: quid dico judicemini? judicemur potius. Veſtri enim pulcherrimi facti ille furioſus me principem dicit fuiſſe. Utinam quidem fuiſſem, moleſtus nobis non eſſet. Sed hoc veſtrum eſt: quod quum præteriit, utinam haberem quid vobis darem conſilii. Sed ne mihi quidem ipſi reperio quid faciendum ſit. Quid enim eſt quod contra vim ſine vi fieri poſſit? Conſilium omne autem hoc eſt illorum, ut mortem Cæſaris perſequantur. Itaque

que ad VI Non. Octob. productus in concionem a Canutio, turpissime ille quidem discessit; sed tamen ea dixit de conservatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus. De me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio & vos fecissetis, & Canutius faceret. Cætera cujusmodi sint, ex hoc judica, quod legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? Ad hostem scilicet portari. O rem miseram! dominum ferre non potuimus, conservo servimus. Et tamen me quidem favente magis quam sperante, etiam nunc residet spes in virtute. Sed ubi sunt copiæ? De reliquo, malo te ipsum loqui tecum, quam nostra dicta cognoscere. Vale

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. VII.

ARGUMENTUM.

Cum pugnaret in Asia Cassius contra Dolabellam, Cicero eum vehementer laudaverat, promiseratque eum facturum per se quicquid videretur fore

fore utile reipublicæ, nec expectaturum senatus decreta ut liberaret Asiam a Dolabella, qui fuerat judicatus hostis. Hoc commemorat, & ab eo petit, ut præstet quæ ipse Cicero Senatui de eo promisit, & quasi data fide affirmavit.

M. T. Cicero C. *Cassio*. S. D.

QUanto studio dignitatem tuam, & in senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam ex me, cognoscere. Quæ mea sententia in Senatu facile valuisset, nisi Pansa vehementer obstitisset. Ea sententia dicta, productus sum in concionem a tribuno plebis, M. Servilio. Dixi de te, quæ potui, tanta contentione, quantum forum est; tanto clamore, consensuque populi, ut nihil unquam simile viderim. Id velim mihi ignoscas, quod invita socru tua fecerim. Mulier timida verebatur, ne Pansæ animus offenderetur. In concione quidem Pansa dixit, matrem quoque tuam & fratrem, illam a me sententiam noluisse dici. Sed me hæc

non movebant; alia malebam. Favebam & reipublicæ, cui ſemper favi, & dignitati ac gloriæ tuæ. Quod autem & in ſenatu pluribus verbis diſſerui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam liberes. Promiſi enim, & prope confirmavi, te non expectaſſe, nec expectaturum decreta noſtra, ſed te ipſum tuo more rempublicam defenſurum; &, quanquam nihil dum audieramus, nec ubi eſſes, nec quas copias haberes; tamen ſic ſtatuebam, omnes, quæ in iſtis partibus eſſent, opes, copiæque, tuas eſſe: per teque Aſiam provinciam confidebam jam reipublicæ recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipſum vincas. Vale.

Ex eodem LIBRO ad fam. EPIST. IX.

ARGUMENTUM.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renovato, & Caſſium ad liberandam rempublicam hortatur, eumque, ut in Italiam properet, monet.

M. T.

M. T. *Cicero* C. *Cassio*. S D.

BRevitas tuarum literarum me quoque breviorem in scribendo facit: &, vere ut dicam, non satis occurrit quid scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certo scio, tuas autem ignoramus. Tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine authore. Nos, confectum bellum cum putaremus, repente a Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam reipublicæ spem in te, & in copiis esse tuis. Firmos omnino exercitus habemus; sed tamen, ut omnia (ut spero) prospere succedant, multum interest te venire. Eixgua enim spes est reipublicæ; nam nullam non libet dicere; sed, quæcunque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XVII.

ARGUMENTUM.

Cornificio, Africam regenti, vivo adhuc Cæſare, varia ſcribit, de rumoribus e Syria allatis, de otio civitatis, de Oratore a ſe ſcripto, de ſuo ſtudio in Cornificium.

M. T. Cicero *Cornificio Collegæ* S. D.

GRATA mihi vehementer eſt memoria noſtri tua, quam ſignificaſti literis; quam ut conſerves, (non quo de tua conſtantia dubitem; ſed quia mos eſt ita rogandi (rogo. Ex Syria nobis tumultuoſiora quædam nuntiata ſunt, quæ, quia tibi ſunt propiora, quam nobis, tua me cauſa magis movent, quam mea. Romæ ſummum otium eſt, ſed ita, ut malis ſalubre aliquod & honeſtum negotium; quod ſpero; video id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu abſis, quaſi occaſionem quandam & licentiam nactum ſcribere au-

audacius, & cætera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes; ſed proxime ſcripſi de optimo genere dicendi: in quo ſæpe ſuſpicatus ſum, te a judicio noſtro, ſic ſcilicet, ut doctum hominem a non indocto, paululum diſſidere. Huic tu libro, maxime velim ex animo, ſi minus, gratiæ cauſa ſuffragere. Dicam tuis, ut eum, ſi velint, deſcribant, ad teque mittant. Puto enim, etiam ſi rem minus probabis, tamen in iſta ſolitudine, quicquid a me profectum ſit, jucundum tibi fore. Quod mihi exiſtimationem tuam, dignitatemque commendas, facis tu quidem omnium more; ſed velim ſic exiſtimes, me, cum amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuere, tum de ſummo ingenio, & de ſtudiis tuis optimis, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ita judicare, ut neminem tibi anteponam comparem paucos. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam EPIST. XIX.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Syriæ administratione illi a Cæsare mandata, eamque optat a Parthico bello vacuam; quod si bellum sit, exemplum ei proponit M. Bibuli, qui se oppido munitissimo tenuerat, quamdiu Parthi in provincia fuerint.

M. T. Cicero *Cornificio* S. D.

LIbentissime legi tuas literas, in quibus jucundissimum mihi fuit, quod cognovi meas tibi redditas esse. Non enim dubitabam quin eas lubenter lecturus esses, verebar ut redderentur. Bellum quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse a Cæsare, ex tuis literis cognovi. Eandem rem tibi volo bene & feliciter evenire. Quod ita fore confido, fretus & industria & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sane me commovit.

movit. Quantum copiarum haberes, cum ipſe conjectura conſequi poteram, tum ex tuis literis cognovi. Itaque opto ne ſe illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducantur, quas audioduci. Quod ſi pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti conſilio M. Bibuli, qui ſe oppido munitiſſimo & copioſiſſimo tamdiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex re & ex tempore conſtitues. Mihi quidem uſque curæ erit quid agas, dum, quid egeris, ſciero. Literas ad te nunquam habui cui darem, quin dederim. A te, ut idem facias, peto; in primiſque, ut ita ad tuos ſcribas, ut me tuum ſciant eſſe.

Ex eod. LIB. ad fam. EPIST. XXI.

ARGUMENTUM.

Anicium ſenatorem, ejuſque negotia & dignitatem commendat, ut eum omnibus rebus adjuvet.

M. T.

M. T. Cicero *Cornificio* S. D.

CAIUS Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum ſuorum cauſa legatus eſt in Africam legatione libera. Eum velim omnibus rebus adjuves, operamque des, ut quam commodiſſime ſua negotia conficiat: in primiſque, quod ei cariſſimum eſt, dignitatem ejus tibi commendo: idque a te peto, quod ipſe in provincia facere ſum ſolitus, non rogatus, ut omnibus ſenatoribus lictores darem; quod idem acceperam & cognoveram a ſummis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies, cæteriſque rebus omnibus ejus dignitati, reique, ſi me amas, conſules: id erit mihi gratiſſimum. Da operam, ut valeas.

Ex

Ex eod. LIB. ad fam. EPIST. XXIV.

ARGUMENTUM.

Cornificium hortatur, ut omni cura in rempublicam incumbat, deinde ostendit nihil esse certi Romæ, quia nondum redierant legati ad Antonium a senatu missi; postremo commendat ei T. Pinarium, quendam procuratorem cujusdam Dionysii, ut amborum causa, & Pinarium, & negotia omnia, quæ procurat, commendata habeat.

M. T. Cicero *Cornificio* S. D.

EGO nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modo laudandi tui, sed ne ornandi quidem. Sed mea studia erga te, & officia malo tibi ex tuorum literis, quam ex meis, esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in rempublicam incumbas: hoc est animi, hoc est ingenii tui, hoc ejus spei, quam habere debes amplifican-

dæ

dæ dignitatis tuæ. Sed hac de re alias ad te pluribus: cum enim hæc scribebam, in expectatione erant omnia: nondum legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad denuntiandum bellum miserat, nisi legatorum nuntio paruisset. Ego tamen, ut primum occasio data est, meo pristino more rempublicam defendi; me principem senatui populoque Romano professus sum: nec postea, quam suscepi causam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis libertatisque communis. Sed hæc quoque te ex aliis malo. T. Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, ut majore non possim. Cui, cum propter omnes virtutes, tum etiam propter studia communia, sum amicissimus. Is procurat rationes negotiaque Dionysii nostri, quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare; sed commendo tamen. Facies igitur ut ex Pinarii, gratissimi hominis, literis, tuum & erga illum, & erga Dionysium studium perspiciamus.

Ex

Ex eod. LIB. ad fam. EPIST. XXIX.

ARGUMENTUM.

Commendat L. Lamiæ negotia, eumque suspectum Cornificio, quasi affuisset cuidam senatusconsulto contra dignitatem ejus, excusat.

M. T. Cicero *Cornificio* S. D.

NON modo te, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo Romano arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum Lamia est. Etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio consule relegatus, quod libere & fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est; sed quod erat vetus & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. Ad hæc officia, vel merita potius, jucundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te

jam expectare quibus eum tibi verbis commendem; causam enim tanti amoris intelligis; quæ verba desideret, iis me omnibus usum putato. Tantum velim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores, libertos, familiam, quibuscunque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione (quod tuum est judicium de hominibus) ipsius Lamiæ causa studiose omnia facturus sis quanquam erat nobis dictum, te existimare, alicui Senatusconsulto, quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuisse; qui omnino consulibus illis nunquam fuit ad scribendum; deinde omnia tum falsa Senatusconsulta deferebantur. Nisi forte etiam illi Semproniano Senatusconsulto me censes affuisse, qui ne Romæ quidem tum fui, deque eo ad te scripsi, re recenti. Sed hæc hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea putes esse; curesque ut intelligat hanc commendationem maximo sibi usui

usui suisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut valeas.

Ex Lib. XIII. ad fam. Epist. II.

Argumentum.

Antequam Cicero Athenis discederet, scripsit ad Memmium petens, ut Evandro statuario de Sacrarii habitatione accommodet.

M. T. Cicero *Memmio* S. D.

CAIO Aviano Evandro, qui habitat in tuo sacrario, & ipso multum utor, & patrono ejus M. Æmilio familiarissime. Peto igitur a te majorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes. Nam propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare calendis Quintilibus. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. Neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multum intersit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares:

rogares: mihi certe gratissimum feceris.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. III.

ARGUMENTUM.

Fusium commendat, quem & ante præsens præsenti commendarat.

M. T. Cicero *Memmio* S. D.

AUlum Fusium, unum ex meis intimis, observantissimum studiosissimumque nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coram recepisti. Tam gratum mihi id erit, quam quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio & summa observantia tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. VI.

Generatim omnes amicos Cuſpii commendat, nominatim L. Julium, & P. Cornelium.

M. T. Cicero *Q. Valerio Q. Orcæ Filio Procoſ.* S. D.

SI vales, bene eſt, ego quidem valeo. Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuſpio tecum locutum eſſe, cum te proſequerer paludatum: & item poſtea pluribus verbis tecum egiſſe, ut, quoſcunque tibi ejus neceſſarios commendarem, haberes eos in numero meorum neceſſariorum. Id tu pro tua ſumma erga me benevolentia, perpetuaque obſervantia mihi liberaliſſime atque humaniſſime recepiſti. Cuſpius, homo in omnes ſuos officioſiſſimus, mirifice quoſdam homines ex iſta provincia tuetur & diligit, propterea quod fuit in Africa bis, cum maximis ſocietatis negotiis præeſſet. Itaque hoc ejus officium, quod ad-

adhibet erga illos, ego mea facultate & gratia ſoleo, quantum poſſum, adjuvare. Quare Cuſpianorum omnium commendationis cauſam hac tibi epiſtola exponendam putavi. Reliquis epiſtolis tantum faciam, ut notam apponam eam, quæ mihi tecum convenit, & ſimul ſignificem de numero eſſe Cuſpii amicorum. Sed hanc commendationem, quam his literis conſignare volui, ſcito eſſe omnium graviſſimam. Nam P. Cuſpius ſingulari ſtudio contendit a me, ut tibi quam diligentiſſime L. Julium commendarem. Ejus ego ſtudio vix videor mihi ſatisfacere poſſe, ſi utar verbis iis, quibus, cum diligentiſſime quid agimus, uti ſolemus. Nova quædam poſtulat, & putat me ejus generis artificium quoddam tenere. Ei ego pollicitus ſum me ex intima noſtra arte deprompturum mirificum genus commendationis. Id quando aſſequi non poſſum, tu re velim efficias; ut ille genere mearum literarum incredibili quoddam perfectum arbitretur. Id facies, ſi omne genus libe-

liberalitatis, quod & ab humanitate & potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam verbis, vultu denique exprompseris; quæ quantum valeant, vellem expertus esses. Sed tamen suspicor, ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia; non solum, quia mihi Cuspius dicit, credo (tametsi id satis esse debebat) sed quia novi ejus judicium in hominibus & amicis deligendis. Harum literarum vis quanta fuerit, propediem judicabo, tibique, ut confido, gratias agam. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose diligenterque curabo. Cura ut valeas. P. Cornelius, qui tibi has literas dedit, est mihi a P. Cuspio commendatus; cujus causa quanto opere cuperem deberemque, profecto ex me facile cognosti. Vehementer te rogo ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quam maximas, quam primum, quam sæpissime gratias agat. Vale.

Ex

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XII.

ARGUMENTUM.

Q. Fufidium, Arpinatis municipii legatum, qui tribunus militum in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

M. T. Cicero Bruto S. D.

ALIA epiſtola communiter commendavi tibi legatos Arpinatium, ut potui diligentiſſime: hac ſeparatim Q. Fufidium, quo cum mihi omnes neceſſitudines ſunt, diligentius commendo: non ut aliquid de illa commendatione comminuam, ſed ut hanc addam. Nam & privignus eſt M. Cæſii, mei maxime familiaris & neceſſarii, & fuit in Cilicia mecum tribunus militum: quo in munere ita ſe tractavit, ut accepiſſe ab eo beneficium viderer, non dediſſe. Eſt præterea (quod apud te valet plurimum) a noſtris ſtudiis non ab-

abhorrens. Quare velim eum quam liberalissime complectare; operamque des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum commodum, secutus authoritatem meam, quam maxime ejus excellat industria. Vult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quam maximam laudem, cum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio consequi: quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

Ex eod. LIBRO ad fam. EPIST. XX.

ARGUMENTUM.

Asclaponem Patrensem civem & medicum commendat, hujusque artem & fidelitatem, quorum utrumque dicit se esse expertum, laudat.

M. T.

M. T. Cicero *Servio Sulpicio* S. D.

ASclapone Patrensi, medico, utor valde familiariter, ejusque cum consuetudo mihi jucunda fuit, tum ars etiam, quam sum expertus in valetudine meorum. In qua mihi cum ipsa scientia, tum etiam fidelitate benevolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo; & a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de sese, meamque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

Ex cod. LIB. ad fam. EPIST. XXV.

ARGUMENTUM.

Hagesaretum breviter, sed accurate commendat.

M. T.

M. T. Cicero *Servio Sulpicio* S. D.

HAgesaretus Larissæus magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor & gratus fuit, meque postea diligentissime coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem meum, & familiarem, & gratum hominem & virum bonum, & principem civitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

Ex eod. LIB. ad fam. EPIST. XXXI.

ARGUMENTUM.

Flavium, C. Pisonis, generi sui, cum viveret, pernecessarium commendat.

M. T. Cicero *Acilio Procos.* S. D.

C. Flavio, honesto & ornato equite Romano, utor valde familiariter. Fuit enim generi mei, C. Pisonis, pernecessarius, meque diligentissime observat & ipse & L. Flavius, frater ejus. Quapropter velim honoris mei causa, quibus rebus honeste, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentissime, & quam liberalissime C. Flavium tractes. Id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate & necessitudine, tum etiam veritate, te ex C. Flavii officio & observantia, & præterea splendore, atque inter suos gratia, magnam voluptatem esse capturum.

Ex

Ex eod. LIBRO ad fam EPIST. LXXI.

ARGUMENTUM.

Commendat T. Agusium, veterem Amicum.

M. T. Cicero *P. Servilio Collegæ* S. D.

MULTOS tibi commendem necesse est, quum omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque erga me benevolentia. Sed tamen etsi omnium causa, quos commendo, velle debeo, tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agusius & comes meus fuit illo miserrimo tempore, & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius; neque hoc tempore discessisset a me, nisi ego ei permisissem. Quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, & maxime necessariis. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi magno usui, atque adjumento fuisse.

Ex LIBRO XIV. ad Terentiam & liberos, EPIST. I.

ARGUMENTUM.

Hac epiſtola ad Terentiam uxorem Ciceronis miſſa, quo tempore erat in exilio, dolet & ingemiſcit quod ſua culpa Terentia in tantas miſerias conjecta ſit, & ſimul liberi ſui.

M. T. Cicero *Terentiæ ſuæ, Tulliolæ ſuæ, Ciceroni ſuo* S. D.

ET literis multorum, & ſermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem eſſe, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miſerum! te iſta virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnias propter me incidiſſe! Tulliolamque noſtram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum

primum ſapere cœpit, acerbiſſimos dolores, miſeriaſque percepit. Quæ ſi, ut tu ſcribis, fato facta putarem, ferrem paulo facilius; ſed omnia ſunt mea culpa commiſſa, qui ab his me amari putabam qui invidebant; eos non ſequebar, qui petebant. Quod ſi noſtris conſiliis uſi eſſemus, neque apud nos tantum valuiſſet ſermo, aut ſtultorum amicorum aut improborum, beatiſſimi viveremus: nunc, quum ſperare nos amici jubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori deſit. Res quanta ſit intelligo, quantoque fuerit facilius manere domi, quam redire. Sed tamen, ſi omnes tribunos plebis habemus, ſi Lentulum tam ſtudioſum quam videtur, ſi vero etiam Pompeium & Cæſarem, non eſt deſperandum. De familia, quomodo placuiſſe amicis ſcribis, faciemus. De loco nunc quidem jam abiit peſtilentia, ſed quamdiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officioſiſſimus, me cupit eſſe ſecum, & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deſerto eſſe in Epiro, quo neque Hypſo veniret, nec milites; ſed adhuc Plan-

eius me retinet: ſperat poſſe fieri ut mecum in Italiam decedat. Quem ego diem ſi videro, & ſi in veſtrum complexum venero, ac ſi & vos & me ipſum recuperaro, ſatis magnum mihi fructum videbor percepiſſe & veſtræ pietatis & meæ. Piſonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus eſt, ut nihil ſupra poſſit. Utinam ea res ei voluptati ſit, gloriæ quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accuſavi; ſed vos, cum præſertim tam pauci ſitis, volui eſſe quam conjunctiſſimos. Quibus me voluiſti gratias agere, egi, & me a te certiorem factum eſſe ſcripſi. Quod ad me, mea Terentia, ſcribis te vicum venditurum; quid obſecro te (me miſerum!) quid futurum eſt? Et, ſi nos premet eadem fortuna, quid puero miſero fiet? Non queo reliqua ſcribere (tanta vis lacrymarum eſt) ne te in eundem fletum adducam. Tantum ſcribo, ſi erunt in officio amici, pecunia non deerit; ſi non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miſeras noſtras, vide ne puerum perditum perdamus: cui ſi aliquid erit, ne

egeat,

egeat, mediocri virtute opus eſt, & mediocri fortuna ut cætera conſequatur. Fac valeas & ad me tabellarios mittas, ut ſciam quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino jam brevis expectatio eſt. Tulliolæ & Ciceroni ſalutem dic. Valete. a. d. vi. Calend. Decemb. Dyrrachii. Dyrrachium veni, quod & libera civitas eſt, & in me officioſa, & proxima Italiæ. Sed ſi me offendet loci celebritas, alio me conferam & ad te ſcribam.

Ex eod. LIBRO ad Terentiam & Liberos EPIST. II.

ARGUMENTUM.

Excuſat Cicero brevitatem literarum, cum ad omnes alios, tum vero ad uxorem ſuam, ad quam dicit ſe non poſſe ſcribere ſine multis lacrymis. Deinde dicit ſe dolere, quod intellexerit eam a quibuſdam vexatam eſſe, cum id fiat culpa ipſius. Poſtremo diſſuadet ei ſumptum in ædificando, hortaturque eam, ut

cæteris omnibus omissis, valetudinem diligenter curet.

M. T. Cicero *Terentiæ suæ, Tulliolæ & Ciceroni suis*, S. D.

NOLI putare me ad quenquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. Nec enim habeo quid scribam, nec hoc tempore quidquam difficilius facio. Ad te vero, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. Vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui, idque præstare debui; &, nisi tam timidi fuissemus, præstitissem. Pisonem nostrum merito ejus amo plurimum. Eum, ut potui, per literas cohortatus sum, gratiasque egi, ut debui. In novis tribunis pleb. intelligo spem te habere: id erit firmum, si Pompeii voluntas erit: sed Crassum metuo. A te quidem omnia fieri fortissime & amantissime video: nec miror; sed mœreo casum ejusmodi, ut tantis tuis miseriis meæ mi-

miseriæ subleventur. Nam ad me P. Valerius, homo officiosus, scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Vestæ ad Tabulam Valeriam ducta esses. Hem, mea lux, meum desiderium, unde omnes opem petere solebant! Te nunc, mea Terentia, sic vexari, sic jacere in lacrymis & sordibus! idque fieri mea culpa, qui cæteros servavi, ut nos periremus. Quod de domo scribis, hoc est, de area; ego vero tum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. Verum hæc non sunt in nostra manu. Illud doleo, quæ impensa facienda est, in ejus partem te miseram & despoliatam venire. Quod si conficitur negotium, omnia consequemur: sin eadem nos fortuna premet, etiamne reliquias tuas misera projicies? Obsecro te, mea vita, quod ad sumptum attinet, sine alios, qui possunt, si modo volunt sustinere: & valetudinem istam infirmam, si me amas, noli vexare. Nam mihi ante oculos dies noctesque versaris. Omnes labores te excipere video, timeo ut sustineas: sed video in te esse omnia.

Quare,

Quare, ut id, quod ſperas, & quod agis, conſequamur, ſervi valetudini. Ego, ad quos ſcribam, neſcio, niſi aut ad eos, qui ad me ſcribunt; aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid ſcribitis. Longius, quoniam vobis ita placet, non diſcedam; ſed velim quam ſæpiſſime literas mittatis, præſertim ſi quid eſt firmius, quod ſperemus. Valete, mea deſideria, Valete. Ad III. Nonas Octob. Theſſalonicæ.

Ex eod. LIB. ad Terentiam & Liberos EPIST. III.

ARGUMENTUM.

Queritur, & dolet, quod ſua culpa & ipſe, & omnes ſui maximas in miſerias inciderint; deinde ad varia literarum Terentiæ capita reſpondet, ſed ita dolenter, ut ideo a nonnullis, jure fortaſſe, tanquam mollis reprehendatur.

M. T.

M. T. Cicero *Terentiæ*, *Tulliolæ*, & *Ciceroni suis* S. D.

ACcepi ab Ariſtocrito tres epiſtolas, quas ego lacrymis prope delevi. Conficior enim mœrore, mea Terentia; nec meæ me miſeriæ magis excruciant, quam tuæ, veſtræque. Ego autem hoc miſerior ſum quam tu, quæ es miſerrima, quod ipſa calamitas communis eſt utriuſque noſtrum, ſed culpa mea propria eſt. Meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia, & copiis reſiſtere, vel cadere fortiter: hoc miſerius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum pudore. Pudet enim me uxori meæ optimæ, ſuaviſſimis liberis virtutem & diligentiam non præſtitiſſe. Nam mihi ante oculos dies noctesque verſatur ſqualor veſter & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: ſpes autem ſalutis pertenuis oſtenditur. Inimici ſunt multi, invidi pœne omnes. Ejicere nos magnum fuit, excludere facile eſt. Sed

tamen

tamen quamdiu vos eritis in ſpe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidiſſe videantur. Ut tuto ſim, quod laboras, id mihi nunc facillimum eſt; quem etiam inimici volunt in his tantis miſeriis. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluiſti, egi gratias, & eas Deſippo dedi, meque de eorum officio ſcripſi a te certiorem eſſe factum. Piſonem noſtrum mirifico eſſe ſtudio in nos & officio, & ego perſpicio, & omnes prædicant. Di faxint, ut tali genero mihi præſenti tecum ſimul & cum liberis noſtris frui liceat. Nunc ſpes reliqua eſt in novis tribunis pleb. & in primis quidem diebus. Nam ſi inveterarit, actum eſt. Ea re ad te ſtatim Ariſtocritum miſi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotii poſſes ſcribere; etſi Deſippo quoque ita imperavi, ſtaſtim ut recurreret; & ad fratrem miſi, ut crebro tabellarios mitteret; nam ego eo nomine ſum Dyrrachii hoc tempore, ut quam celerrime, quid agatur, audiam, & ſum tuto. Civitas enim hæc ſemper a me defenſa eſt. Cum

inimici

inimici nostri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si velim, ad me venturam; ego vero, cum sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo. Si perficitis quod agitis, me ad vos venire oportet. Sin autem ——. Sed nihil opus est reliqua scribere. Ex primis, aut summum secundis literis tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit. Tu modo ad me velim omnia diligentissime perscribas; etsi magis jam rem, quam literas, debeo spectare. Cura ut valeas, & ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec unquam fuisse. Vale mea Terentia, quam ego videre videor, itaque debilitor lacrymis. Vale. Pridie Calendas Decembres. Dyrrachii.

Ex LIB. XV. ad Consules & alios EPIST. VIII.

ARGUMENTUM.

Gratulatur M. Marcello de filio Consule facto, petitque ut se absentem diligat atque defendat.

M. T.

M. T. Cicero *Proconſul M. Marcello Collegæ* S. D.

MArcellum tuum, conſulem factum, teque ea lætitia affectum eſſe, quam maxime optaſti, mirandum in modum gaudeo: idque cum ipſius cauſa, tum quod te omnibus ſecundiſſimis rebus digniſſimum judico; cujus erga me ſingularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perſpexi; totam denique domum veſtram vel ſalutis vel dignitatis meæ ſtudioſiſſimam cupidiſſimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, ſi uxori tuæ Juniæ, graviſſimæ atque optimæ fœminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod ſueſti, peto, me abſentem diligas atque defendas. Vale.

Ex eod. LIBRO ad Conſules & cæteros EPIST. IX.

ARGUMENTUM.

M. Marcello gratulatur de fratre patruele conſule deſignato, petitque ab eo,

eo, ut ſibi quamprimum, annuo provinciæ imperio finito, ſucceſſor mittatur.

M. T. Cicero *Procoſ. M. Marcello Coſ.* S. P. D.

TE & pietatis in tuos, & animi in rempublicam, & clariſſimi atque optimi conſulatus, C. Marcello conſule facto, fructum cepiſſe, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præſentes ſentiant: nos quidem longinqui, & a te ipſo miſſi in ultimas gentes, ad cœlum mehercule te tollimus veriſſimis & juſtiſſimis laudibus. Nam cum te a pueritia tua unice dilexerim; tuque me in omni genere ſemper ampliſſimum eſſe volueris & judicaris; tum hoc vel tuo facto, vel populi Romani de te judicio, multo acrius vehementiusque diligo: maximaque lætitia afficior, cum ab hominibus prudentiſſimis, viriſque optimis, omnibus dictis, factis, ſtudiis, inſtitutis, vel me tui ſimilem eſſe audio, vel te mei. Unum vero ſi addis ad præclariſſimas res conſulatus tui, ut aut mihi ſuc-

ſuccedat quam primum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & Senatuſconſulto & lege finiſti, omnia me per te conſecutum putabo. Cura ut valeas, & me abſentem diligas atque defendas. Quæ mihi de Parthis nunciata ſunt, quia non putabam a me etiam nunc ſcribenda eſſe publice, propterea ne pro familiaritate quidem noſtra volui ad te ſcribere, ne, cum ad conſulem ſcripſiſſem, publice viderer ſcripſiſſe.

FINIS.

O Mark, Immortall is thy Fame
What Nation knows not Tully's Name?
When in thy Blood, Speechless thou Lay